

Kerk en moderne samenleving

In de voorbije maand juni werd door de Faculteit Katholieke Theologie van Tilburg een internationaal driedaags congres georganiseerd waarin men zich afvroeg, hoe de toekomst van de door kerken georganiseerde religie er uit zal zien. Natuurlijk waren er geen duidelijke antwoorden. Wel duidelijk was, dat de katholieke kerk in Europa een moeilijke tijd doormaakt. Het is zelfs de vraag, of de katholieke kerk in de toekomst een grote kerkgemeenschap blijft. In vergelijking met vijftig jaar geleden betekent dit natuurlijk een geweldige overgang.

De kerk beleeft overigens niet voor het eerst een diepgaande crisis. Een goed vergelijkingspunt vinden we op het eind van de 18^e eeuw, toen de Franse Revolutie (1789-1795) zich aandiende. Die maakte een einde aan de overheersende positie van de adel en de hogere clerus en streefde het ideaal van vrijheid en gelijkheid na. Het duurde enkele decennia, voordat de kerk een nieuwe infrastructuur had opgebouwd, waarin in tegenstelling tot het verleden ook de gewone man en vrouw aan bod kwamen. Uiteindelijk resulteerde dit in een soort massa-katholicisme, waarvan we in de eerste helft van de vorige eeuw de staart meemaakten. Die tijd is voorgoed voorbij.

Vandaag dient zich het keuze-katholicisme aan. Het zal duidelijk zijn, dat in de tijden van het massa-katholicisme er nauwelijks sprake kon zijn van keuze. Wie in een katholiek nest geboren was werd vanzelfsprekend katholiek. Nú is echter het probleem, voor welke kerk men kiest: voor een kerk die nog in de structuren van het

massa-katholicisme gevangen zit of voor een kerk die nieuwe mogelijkheden opent. Godsdienstsocioloog Staf Hellemans van de Theologische Faculteit Tilburg formuleerde het aldus: 'De kerk moet zich omvormen van wat velen zien als een autoritair instituut tot een aantrekkelijke omgeving die mensen wegen aanbiedt naar God, naar menselijke solidariteit en persoonlijke redding'. In korte, heldere bewoordingen wordt hier gezegd, welke kerk toekomst heeft.

Waar de kerk tijdens het massa-katholicisme een stevige greep had op de samenleving door haar uitgebreid netwerk van scholen en ziekenhuizen, heeft ze nu weinig meer te bieden dan de verkondiging van het geloof. Door deze nadruk op het geloof dreigt zich de krimp van de kerk te versterken, wanneer dat geloof niet vertaald wordt in menselijke termen van aantrekkelijkheid en solidariteit. Zolang de kerk zich nestelt in het verleden en doet alsof er niets veranderd is, haar wil oplegt aan mensen die mondig zijn en een eigen mening hebben, zal zij haar boodschap van het geloof niet kwijt kunnen. De omvorming van de kerk in een aantrekkelijke gemeenschap vindt vandaag al plaats aan de basis, waar mensen de kerk een nieuw gezicht proberen te geven. Door de leiding van de kerk wordt dit niet gezien of zelfs afgewezen. De keuzekerk zal daarom minimaal gehoor vinden. Maar ook de autoritaire kerk zal in getal afnemen. Ik blijf geloven, dat de keuzekerk uit kracht van Gods Geest de toekomst zal veroveren.

T.B.

Umbrië

Aan de randen van de route
zien we klaproosjes ons groeten.
Telkens als de wind ze aait
wordt er met het rood gezwaaid.
Door de vloeipapieren hoedjes
zie je nauwelijks hun snoetjes.

Aan de overkant neerbuigend,
minzaam van aandacht getuigend,
groet de Brem met gele vlagjes,
tovert daarmee duizend lachjes.
Alle roosjes op één been
dansen door het zonlicht heen.

Is Franciscus indertijd
ook door dit schouwspel verblijd?

Joke Forceville-van Rossum
Assisi 1998

September 2008

De Roerom nadert zijn zilveren feest. De drieëntwintigste jaargang is met dit septembernummer van start. 'Alles wat ik doe heeft een raakvlak met de eeuwigheid...' moet Václav Havel gezegd hebben. Toch is het de vraag of de initiatiefnemers van De Roerom midden jaren tachtig vorige eeuw zo'n lang bestaan van dit vrijwilligersblad hebben voorzien. Intussen blijven onze vaste medewerkers zorg dragen voor hun bijdragen, worden parochiebladen toegestuurd en artikelen toegezonden. De vloedgolf levensbeschouwelijke boeken en initiatieven gaat ook aan De Roerom niet voorbij. Het doet ons en waarschijnlijk iedereen goed te horen dat De Roerom op veel plaatsen 'kapot' gelezen wordt. Wij adviseren onmiddellijk meer abonnementen te nemen zodat De Roerom met name in leefgemeenschappen en andere 'doorgeefluiken' heel blijft. Goede moed toegewenst.

Redactie

Nieuws-, service- en communicatieblad voor mensen betrokken bij kerk en samenleving.

Redactie:

Nel Beex-Roos, Franck Ploum, Pieter Reesink, Peer Verhoeven, Marcel Zagers

Medewerkers:

Ton Baeten, Toon van Beek, Josée van Blanckenburgh-Wijnen, Nel van Drie, Frans van Hattum, Joost Koopmans, Jeanne van Leijssen, Suzanne van der Schot, Huub Schumacher, Gérard van Tillo, Nico Tromp, Cor Versteeg, Rob van der Zwan

Vormgeving:

Ad van Beurden, Tilburg

Uitgever:

Stichting 'De Roerom' is gevestigd te 's-Hertogenbosch. KvK 's-Hertogenbosch 5 41083196.

Stichtingsbestuur:

Leny Bastiaanssen-Verhoeven, Tilburg; Jan de Beer, Geldrop; Mebius Brandsma, Waalre; Denis Hendrickx, Tilburg; Cees Remmers, Hilvarenbeek; Marlies Scheepens-van Dijk, Tilburg; Bart Verreijt, Soest; Hans Waagemakers, 's-Hertogenbosch; Peter Wouters, Berkel-Enschot

PR-Commissie:

Leny Bastiaanssen-Verhoeven; Jan van den Boom; Mebius Brandsma; Hans Heymeijer

Verschijnt:

Tienmaal per jaar. Prijs 23e jaargang € 21,00; buitenland € 32,50

Redactie en administratie:

bezoekadres: Gasthuisring 54, 5041 DT Tilburg; Telefoon (013) 545 58 00 postadres: Postbus 90105, 5000 LA Tilburg

Banken:

Fortis Bank, Tilburg nr. 26.48.19.950; Postbank nr. 3406513

Redactie-secretarie:

Nel Beex-Roos
E-mail: redactie@deroerom.nl

Abonnementen-administratie:

Truus Kuipers
E-mail: adm@deroerom.nl

Internet:

<http://www.deroerom.nl>

Productie:

Van Beurden Graphics, Hasseltstraat 96, 5046 LM Tilburg; E-mail: vbg@becos.nl

ISSN 0921-5468

Brieven

Redactie

Karnen

Hartelijk dank voor het interview in het mei-nummer van De Roerom (p. 23). Ik lees De Roerom elke maand graag. Melk bederft, maar als die wordt geroerd wordt het boter, kaas. De kerk karnen is nodiger dan ooit.

*Herman Verbeek,
Groningen*

Graag nog één

Ik lees De Roerom samen met een medebewoonster van onze flat, mevrouw Kolsteren. Als zij hem uitgelezen heeft krijg ik het blad terug en geef het aan een van mijn dochters. De Roerom van juni 2008 wil ik graag doorgeven, maar ook graag houden. Is het mogelijk een los exemplaar te ontvangen; de kosten betaal ik natuurlijk. Hopelijk kunt u aan mijn verzoek voldoen. Ik maak van deze gelegenheid gebruik om alle medewerkers aan De Roerom te bedanken voor de vele leerzame artikelen, die mij inzicht geven en mijn geloofsleven verdiepen en verrijken. Met vriendelijke groet.

*L.C. Rensink-Postma,
Raamsdonkveer*

Telkens weer

Met veel genoegen heb ik de laatste Roerom gelezen. Jullie slagen er telkens weer in ondanks alle tegenwind de veelzijdige geloofsbeleving in onze complexe samenleving te verwoorden. Voor velen een vertaling van de eigen gevoelens, een eigentijdse religieuze levensbeschouwing en aanknopingspunten voor meditatieve momenten in gedichten en gebeden. Terwijl mijn aandacht uitging naar het feest van Bart Verreijt, las ik in De Roerom dat voor Peer Verhoeven het jaar 2008 ook heel gedenkwaardig is. De manier waarop hij vijftig jaar lang invulling heeft gegeven aan zijn priesterlijke roeping verdient alle respect. Daarmee wil ik hem van harte feliciteren. Van harte

wens ik jullie een fijne en welverdiende vakantie toe. Hartelijke groet.

*Leny Bastiaanssen,
Tilburg*

Blader er 'ns in

De Roerom bevat een heel grote variatie aan artikelen en onderwerpen. Ik lees er met veel plezier in! De gevarieerdheid van het tijdschrift bemoedigt me om het er op te wagen u iets van mijn penenvruchten te sturen. Ik heb een weblog op het internet en wel <http://blogs.seniorennet.be/elkedagtel>, waarop ik elke dag een korte overpeinzing schrijf. Ze hebben alle met gebeurtenissen in mijn eigen leven te maken, maar zijn tegelijkertijd heel algemeen en als ik mijn lezers mag geloven wordt er heel veel in herkend. Ze hebben alle - ik zeg het voorzichtig en met de nodige terughoudendheid - een gelovig tintje. Niet van de oude stempel, maar vanuit mijn eigen bevrijd leven in geloof. Er zijn drie boeken van mij uitgegeven: *De andere werkelijkheid* met positieve ervaringen van een Lourdespelgrim; *Openhartige geloofsbrieven* en onlangs *Martien Coppens, van dorpsjongen tot stadsmens*, een boek dat de sociaal-maatschappelijke structuur van een plattelandsdorp in Zuidoost-Brabant weergeeft aan de hand van de kunstfotograaf Martien Coppens - mijn schoonvader - wiens honderdste geboortejaar wij vieren. Hopelijk bladert u eens in de bijlagen Dank voor uw aandacht en een vriendelijke groet,

*Els Coppens-van de Rijt,
Vlierden*

Exorcisme

De beste zin in het artikel over exorcisme van Joost Koopmans in De Roerom van juni 2008 vind ik 'Zeggen dat iemand niet bezeten is, is uiteraad ook een exorcisme. Ik zou de zin nog verder willen doortrekken. 'Zeggen, dat er geen duivel bestaat, maakt

zijn uitdrijving overbodig en ook het instrument van exorcisme.' Ook voor degenen, die nog geloven aan het bestaan van de duivel en de nuttigheid van duiveluitdrijvingen, maakt dit artikel niet duidelijk, waarin de uitdrijving bestaat. Alles wat de auteur aan positieve aspecten van het exorcisme beschrijft, kun je terug vinden in een goed handboek van de psychotherapie. Waarom dan nog duiveluitdrijving? In de beschrijving van de kwalen, waarvan genezen zou worden, zijn vele onduidelijkheden respectievelijk tegenspraken. Wat moet ik denken bij 'de gevolgen van posttraumatische ervaringen'? Ik ken wel de gevolgen van traumatische ervaringen. Ze worden gewoonlijk posttraumatische storingen genoemd. 'De kwade krachten' die beschreven worden zijn een opsomming van situaties, waaronder mensen lijden. Deze situaties zijn gedeeltelijk veroorzaakt door de mens zelf, gedeeltelijk door omstandigheden of andere mensen. Een analyse van deze situaties zou noodzakelijk zijn om te zien, hoe een mens genezen of geheeld kan worden. Een lijdenssituatie kan door eigen echte schuld veroorzaakt zijn. Pas dan komt vergeving of barmhartigheid ter sprake. Daarvoor is ook geen duiveluitdrijving nodig. In het geheel is dit artikel geen bevrijding van het euvel van exorcisme, houdt dit eerder in stand.

*Martien Jilesen,
Nijmegen*

Om stilte te wekken

Peer Verhoeven

De Deense filosoof Søren Kierkegaard schreef: 'Bidden is niet zichzelf horen praten, maar stil worden, stil zijn en volharden tot God te horen is.' De woorden die hieronder volgen willen eigenlijk alleen maar stilte kweken.

Het denken over de zin van ons bestaan en doen - over wie we zijn en waartoe bedoeld

begint bij wat ons dagelijks overkomt en toevalt; bij de vragen die rijzen, de verlangens die we koesteren.

Dit is dan ook de kracht van levenslied en sprookje, van spreekwoord en een parabel zoals 'Bouw geen huis op klapzand'.

Doe er iets aan

Handen uit de mouwen, het hoofd niet in de schoot en timmeren aan een betere wereld tot 'n huis van recht en gerechtigheid.

Voor ieder een waardig onderdak, een menselijk onderkomen en een thuis met zorg en aandacht voor jong en oud, ziek en gezond.

Voor ieder en voor allen grond onder de voet waarop te bouwen, fundament van vertrouwen.

U de ene

U brengen wij tot leven in ons dromen en denken ons doen en laten

U die de stem van ons hart de wet van ons geweten het doel van onze reis zijt -

U de ene die onze angst tempert ons na vallen laat opstaan en ons leert hoe te overleven

voor tijd en eeuwigheid.

God nabij

Bedroefden troosten zieken verzorgen doden indachtig zijn en beseffen dat dit Gods wereld is.

Eerbied voor het leven voorzichtig met de aarde respect voor de ander en beseffen dat dit Gods geest is.

Staan voor eerlijk en echt voor recht en gerechtigheid voor integer en sereen en beseffen dat dit Gods domein is.

Weet wat je ...

Terdege beseffen wat je zegt want woorden kunnen strelen, woorden kunnen kraken.

Goed weten wat je doet want wat je doet beklijft en ergens schiet het wortel.

Let op wat je denkt want wat je denkt wordt snel je geweten.

Wie anders

Op wat anders vertrouwen dan op de aarde waaruit we zijn geboren en waarop we onze wegen gaan.

Op wie anders vertrouwen dan op de mensen die we ontmoeten en met wie we het leven mogen delen.

Op wie anders uiteindelijk bouwen en vertrouwen dan op U, ongezien Hart van leven, Kiem van hoop.

Als zaad

Het stekje in of laag aan de grond maakt uit hoe hoog de boom wordt.

Het zaad gestrooid in de aarde bepaalt vrucht en bloem.

Wat je zegt wat je doet is een stek, een zaadje waaruit goed of kwaad opschiet. (15 d.h.j. cyclus a; Matteüs 13)

Denk eens aan

Denk eens aan de mensen die niet van huis kunnen gebonden zijn aan stoel of bed.

Denk eens aan de mensen die waar iedereen erop uittrekt zich geen uitje kunnen veroorloven.

Denk eens aan de mensen die in deze tijd van vrijheid/blijheid onder grote zorgen gebukt gaan.

Ieder zichzelf

Gun ieder zijn eigen weg en wijs en probeer samen ergens te komen.

Waren er geen verschillen dan was er ook geen eenheid.

Om zijn vele milde kleuren is de regenboog teken van vrede. (17 d.h.j. cyclus a Matteüs 13,44-46)

Kom aan, we gaan er weer tegen aan

(© Foto: Jos Hullegie)

Pluralisme

Gérard van Tillo

Zowel etnisch als religieus kent ons land een plurale samenleving. Blijft dat zo, welke veranderingen voltrekken zich en hebben beide vormen van pluralisme invloed op elkaar?

Het *pluralisme* is een opvatting over 'het zijn' die inhoudt, dat alleen het individuele bestaat. De werkelijkheid wordt in deze visie opgevat als een veelheid van individuele zelfstandigheden, die samen de werkelijkheid opbouwen en de beginselen vormen waartoe de hele realiteit te herleiden is. In deze betekenis wordt het pluralisme wel eens afgezet tegen het *monisme*, dat slechts één beginsel aanneemt ter verklaring van de werkelijkheid; en het *dualisme*, dat eigenlijk een 'tweeheidsleer' is en aanneemt, dat twee tegenovergestelde of onafhankelijk naast elkaar staande beginselen een gegeven werkelijkheid verklaren. Zo komen in de bijbel de opvattingen naar voren, dat de schepping opgebouwd is uit geest en stof, en de mens bestaat uit ziel en lichaam.

Pluralistisch

De term *pluralisme* kan ook betrekking hebben op een politiek systeem, maatschappijleer of opvoeding, die het bestaan en de samenwerking van verschillende leidende beginselen of overtuigingen naast elkaar erkennen. Zo kan democratie gezien worden als een pluralistisch politiek systeem, omdat het beleid daarin aangestuurd wordt door de uiteenlopende beginselen van bijvoorbeeld een liberale, een socialistische en een christelijke maatschappijvisie. Er bestaat ook een pluralistische benadering in de kunst. Daarbij wordt een kunstwerk opgevat als een geheel, gevormd door elementen die van elkaar te onderscheiden blijven, zoals in het postmodernisme.

Christelijk pluralisme

In de tijd waarin de godsdienst in het maatschappelijk leven nog de boventoon voerde werd met een 'plurale samenleving' een maatschappij bedoeld, waarin meerdere godsdiensten vertegenwoordigd zijn. Zo werden na de Reformatie de Noord-Europese landen plurale samenlevingen, hoewel de aanwezige godsdiensten vooral varianten waren van het christendom. Dit religieus pluralisme bestaat nog steeds maar is geleidelijk op de achtergrond geraakt en uit de aandacht verdwenen. Dit komt door de 'secularisatie', die slaat op de teruggang van de kerkelijke religie en van de invloed van kerk en godsdienst op maatschappij en politiek. Hiermee is ook een vervlakking en profanisering van religie gepaard gegaan. Godsdiensten worden nu minder gezien als systemen van religieuze waarheden die voor mensen belangrijk zijn en meer als

Richard Hamilton *She*, 1958-1961, Tate Gallery, London

specifieke kenmerken van een cultuur en als het resultaat van historische ontwikkelingen.

Cultureel pluralisme

Het gevolg is, dat de term 'pluralisme' nu vooral betrekking heeft op de aanwezigheid van meerdere culturen binnen een maatschappij. Ook in dit opzicht hebben we in ons land een plurale samenleving, waarin met name door de komst van een aantal etnische minderheden in de tweede helft van de vorige eeuw vele culturen vertegenwoordigd zijn. Dit heeft ook invloed gehad op het religieus pluralisme in Nederland, want zoals de titel van een bekend boek luidt: *De goden verhuisden mee*. In feite veroorzaakte het een verschuiving in de aard van het religieus pluralisme hier te lande, dat sindsdien meer bestaat in de aanwezigheid van de grote wereldgodsdiensten: de islam, het jodendom, het boeddhisme, het hindoeïsme en het christendom, waarbij de verschillen tussen de onderscheiden christelijke richtingen gerelativeerd worden.

Beleid

Aanvankelijk was er in Nederland geen eenduidige visie op de positie van de culturele minderheden in onze samenleving, waardoor sprake was van een zigzagbeleid. De Indonesiërs die na de Tweede

Wereldoorlog ons land binnenkwamen werden verspreid over het land zodat zij, mede omdat zij Nederlands spraken, vrij snel in de samenleving integreerden. Maar de Molukkers werden, met het oog op hun verwachte terugkeer, in kampen ondergebracht, waardoor zij een aparte groep zijn gebleven. De immigranten uit het Caribisch gebied, die na de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 ons land binnenkwamen, kozen zelf voor een stedelijke omgeving, zodat het vooral van het gemeentebestuur afhing hoe zij werden gehuisvest. Tijdens de paarse kabinetten en zeker ook in de periode Balkenende werd gekozen voor een integratiebeleid zoals blijkt uit de verplichte inburgeringscursussen en het spreidingsbeleid waartoe de gemeenten worden aangespoord.

Gevolgen

Een belangrijk motief voor een integratiebeleid is, dat de immigranten op deze wijze sneller kunnen deelnemen aan de economie, hetgeen men voor henzelf en voor het land het beste vindt. Dit heeft gevolgen voor de culturele en religieuze ontwikkeling van ons land. Want naarmate de immigranten deelnemen aan de Nederlandse samenleving zal hun eigen cultuur daarmee versmelten en gaat de diversiteit van verschillende culturen op in een eenheidscultuur. Deze verandert daardoor en wordt meer een smeltkroes waaraan wel verschillende culturen hebben bijgedragen, maar daarin niet meer scherp te onderscheiden zijn. De eigen religie houdt meestal het langst stand, maar ook die krijgt op de duur de westerse trekken van secularisatie in termen van aanpassing en de genoemde teruggang, vervlakking en profanisering. Bij de derde generatie Nederlandse moslims is deze trend duidelijk waar te nemen. Maar deze ontwikkeling biedt geen volledige bescherming tegen fundamentalisme. De geschiedenis van de godsdiensten leert, dat een vervlakking van de religie de beste voedingsbodem is voor een reveille en een terugkeer naar religieuze orthodoxie.

Individualisering

Wel is het zo, dat deze steeds minder groepsmatig te organiseren is. Want de pluralisering is voltooid wanneer mensen hun oor niet meer te luisteren leggen bij de groepen waartoe ze behoren, maar individueel op ontwikkelingen reageren. In religieus opzicht is dit geen ideale situatie. Het betekent immers, dat gelovigen zich ook niet meer in alles laten leiden door de kerken. Om elkaar te blijven verstaan is het daarom belangrijk, dat alle burgers zich ook de kernwaarden van onze - vroeger christelijke - cultuur eigen maken zoals hulpvaardigheid, tolerantie, openheid, eerlijkheid en solidariteit.

Samen op pad

Redactie

Vorige jaargang is de Roerom begonnen met bijdragen van en over mensen met een beperking op te nemen. We zijn voornemens dit - met veel hulp van- uit het veld - ook in de nieuwe jaargang te doen.

Uw naam worde geheiligd

'Er is geen sterveling hoe gaaf of geschonden ook in wie de onsterfelijke schepping zich niet openbaart'. Abel Herzberg schreef dit niet voor niets. Hij had in zijn leven veel met geschonden mensen te maken. Ben van den Boom zoekt zulke mensen regelmatig op in zorgcentrum Oranjehave te Breda en schreef over hen onder de titel *Uw naam worde geheiligd*.

Naargelang mensen ouder worden, neemt het aantal gehavenden schrikbarend toe. Is dit niet een ontsparing van de schepping? In Nederland zijn ongeveer 200.000 Alzheimer-patiënten - mensen die hun eigen naam niet meer kennen.

Ik weet 't niet

Ik woon dichtbij zorgcentrum *Oranjehave* in Breda en bezoek daar regelmatig mensen onder wie mijn oude trimkameeraad Jack. Hij is nog een beetje bij de tijd, maar kent mijn naam niet meer. Er zit een barst in zijn bestaan, zijn geheugen, maar hij probeert met weinig resultaat nog flarden herinneringen aan elkaar te knopen. Toch kun je bij hem 'de mens' nog enigszins bij elkaar rapen. Bij Ria niet meer. Zij was een begaafd pianiste en begeleidde verschillende kerkkoren. Als ik nu haar handen probeer te bewegen zoals bij piano spelen, dan kijkt ze me met grote vragende ogen aan. 'Ik weet 't niet.' fluistert ze.

Ik besta nog

Op dezelfde gesloten afdeling zit Lilian, kaarsrecht als een blok graniet met een gejaagde blik in haar ogen alsof ze ergens voor op haar hoede is. Ze is niet, zoals de meeste anderen, verzonken in haar eigen innerlijke wereld. Het enige wat ze nog duidelijk kan zeggen is 'ja'. Naast haar zit mevrouw Engbersen aan een ronde tafel, opgemaakt alsof ze op visite is, achter een kopje koffie. Plotseling doorbreekt ze de doodse stilte in de kamer en begint luidkeels een lied van André Hazes te zingen. De anderen schrikken op, maar ze blijft zonder ophouden doorgalmen. Aan haar vastberaden blik zie je dat ze haar stem wil horen en iedereen laten weten dat ze nog bestaat. Je leest van haar gezicht de angst af dat ze ook dit stukje herinnering nog kwijt zal raken.

Ik ken je nog wel

Tegen de muur van de kamer stond Bob Johnson met zijn handen de wand af te tasten. Ik herkende hem van lang geleden en legde mijn hand op zijn schouder. 'Ken je me nog, Bob?' Hij staat stil en zonder een teken van herkenning zegt hij 'Natuurlijk ken ik je!' Dezelfde twinkelende ogen van toen, maar het verleden is een zwart gat voor hem. Vijfenvertig jaar geleden had hij samen met zijn vrouw een grote zaak in piano's, accordeons, gitars. Ik probeerde verder. 'Weet je nog dat je me een gitaar en een ukelele verkocht heb toen ik op vakantie was uit Congo in 1964?' Intussen stond hij weer enkele meters verder met zijn handen langs de muur, in doodse stilte, zonder in zijn geblokkeerde hersenen een opening te vinden. Vanuit je geloof probeer je je voor te stellen dat de namen van deze mensen ook geheiligd zijn door een goddelijke kern in hun diepste bestaan; een onbeschrijfelijk en onkenbaar 'Iemand' waarover de kerkvader Augustinus filosofeert in zijn *Belijdenissen*.

Hier ben ik thuis

Bij een van mijn bezoeken ontmoette ik een buurjongen van meer dan zestig jaar terug. Bakker Guus had dezelfde vriendelijke grijns als toen. Ik trachtte hem eraan te herinneren dat hij destijds brood bracht bij ons, maar het drong niet tot hem door. Johanna zat bij het raam aan een klein tafeltje en wenkte mij. 'Wat erg, meneer, dat die mensen niets meer kunnen.' Zij sprak zeer duidelijk en aanvankelijk dacht ik dat ze een bezoeker was, maar ze bleek een boek ondersteboven in haar hand te hebben. Zo deed ze al een hele tijd net alsof ze aandachtig aan het lezen was. Tegenover haar stond een lege stoel. 'Mijn man is even boodschappen doen.' Vermoedelijk zag zij het op dat moment zo. 'Heerlijk, dit is mijn plekje' zei ze met haar hand over de tafel strijkend. 'Hier voel ik me thuis en ben ik gelukkig!' En zo zag ze er ook uit.

Liefde het enige

Het doet je goed in zo'n ontluisterende omgeving iets positiefs te horen en te zien. Ontroerend was het ook te zien hoe een jonge verzorger met oneindig geduld probeerde een patiënt te helpen met de soep. In een lied van Huub Oosterhuis wordt gezongen 'Zolang een mens nog woorden heeft'. Hier zijn geen woorden meer. Jacques Pohier o.p. heeft in *God in fragmenten* heel wat moeten loshakken om God weer een beetje aan het daglicht te brengen. Als je met deze mensen omgaat

zou je ook de blokkades willen wegwerken om weer een mens te voorschijn te toveren, maar het afsterven van hersencellen maakt dit definitief onmogelijk. Een man zoekt zijn vrouw op met wie hij wellicht veertig tot vijftig jaar lief en leed heeft gedeeld en die nu geen teken van herkenning meer geeft. Een vrouw streelt de hand van haar man die al vier jaar hier zit. Het is de enige manier om haar genegenheid te tonen. Alleen liefde kan nog overgebracht worden; geloof en hoop zitten in een schemerzone.

Ben van den Boom

Mark van Deursen (© Foto: Els Bloemen)

zondagsbezoek

vroeger toen ik zondags bezoek kreeg van mijn vader en moeder deed ik mijn zondags kleren aan een mooie witte blouse en een terlenkabroek met een plooi er in

zondags kleren heb ik niet meer mijn mooie doordeweekse kleren liggen opgevouwen in de kast

mijn vader is boven in de hemel mijn moeder woont in het bejaardenhuis

als ik soms zondags bij mijn moeder in het bejaardenhuis op bezoek ga krijg ik gel in mijn haren en doe ik mijn mooie opgevouwen doordeweekse kleren aan

mark van deursen

Wil je bidden dan moet de deur open

Huub Schumacher

Bidden is niet gemakkelijk. Heb je het over bidden, dan heb je het over jezelf maar tegelijk over iets buiten je, over God bijvoorbeeld.

Bidden vooronderstelt dat je de deur opendoet en dat er iemand binnen mag. Niet zomaar tot in het portaal of de gang of, als hij achterom komt, tot in de bijkeuken. Nee, bij bidden gaat het erom dat je het andere of de ander laat binnenkomen tot in het centrum van je 'huis', tot in het hart van jezelf. Dat 'het, zij of hij' daar tot spreken kan komen, gevoelige plaatsen aangeraakt worden en dat er dingen aan het licht mogen komen die je misschien liever in het duister had gelaten.

Aan mijn lijf geen polonaise

Voor bidden moet je open komen. Dit is wellicht toch moeilijk voor ons die verwend, soms zelfs grote individualisten zijn en meestal het liefst onze eigen gang gaan. We hebben bovendien de eigen koelkast en vriezer tot de nok toe vol en daarom geen behoefte aan een pottenkijker of iemand die mogelijk moeilijke vragen stelt. Bidden is niet gemakkelijk. Het is fundamenteel iets anders dan de houding aannemen van een klein kind dat zijn vader of moeder de kop ziek zeurt om een stukje speelgoed. Bidden heeft alles van doen met 'verbinding', 'eenheid beleven'. Dat is wat anders dan de houding van 'aan mijn lijf geen polonaise'.

Je laatste muntje

Mensen verzetten zich tegen inbreuk van buitenaf. Het doet denken aan het verhaal in het veelgeroemde boekje over bidden *Met open handen* van Henri Nouwen. Hij vertelt daar over een oud vrouwtje, dat naar een psychiatrische inrichting werd gebracht. Omdat ze zo wild om zich heen sloeg en iedereen bang voor haar was, moesten de artsen haar alles afnemen. Maar een muntstukje dat ze in haar vuist klemde wilde ze niet afgeven. Twee mannen moesten haar dichtgeknepen hand openen. Het was alsof ze met het muntje ook zichzelf dacht te verliezen. Als dit laatste bezit haar ontnomen werd, zou zij niets meer hebben, niets meer zijn. Dit was haar angst. Zo is het met de mens die wordt uitgenodigd tot gebed. Jij en ik worden gevraagd onze dichtgeknepen handen te openen om vrij te zijn om te geven en te ontvangen.

Bidden bieden aanbieden

Er zijn woorddeskundigen die zeggen dat 'bidden' afgeleid is van 'bieden'; bieden in de zin van aanbieden, jezelf ter beschikking stellen, geven. Je deur dus open doen voor het goede dat jouw bestaan gewild heeft en dat je mogelijk graag God noemt. Je zegt: 'God, hier ben ik, ik bied mezelf

aan. U mag voortaan met mij en tot in mijn centrum meedoen. In alles wat ik doe en denk, wil ik Uw wil, wil ik Liefde doen!'

Bidden een grondhouding

Het klinkt wellicht wat onwennig, maar we moeten bij 'bidden' niet allereerst aan een weesgegroet of onzevader denken. Bidden is namelijk allereerst een houding. De grondhouding van hier ben ik; bij alles wat ik doe, God, wil ik op U gefocust zijn; ik bied me aan, sta tot Uw beschikking. En natuurlijk, om die houding en gerichtheid op God, op Liefde vol te houden, - om je elke dag van 's morgens tot 's avonds ter beschikking te stellen, zijn er momenten nodig waarop je, zeg maar, expliciet bidt.

Expliciet bidden

Er zijn vele vormen van expliciet bidden denkbaar. Om er enkele te noemen: bidden voor en na het eten; een onzevader, weesgegroet of een hele rozenkrans bidden. Maar ook een stukje bijbel, een boek lezen, luisteren naar een ontroerende cd die je boven jezelf uit tilt, genieten van gedichten die je de werkelijkheid anders laten zien ... Maar hoe belangrijk de momenten waarop je dat weesgegroet of onzevader bidt of dat stukje bijbel leest ook zijn, ze staan in dienst van aanhoudend met God verkeren, voortdurend liefde

doen, telkens weer opkomen voor het geluk van mensen.

Pingelaar

In Genesis (18) is Abraham op een verrassende manier bezig. Hij ontpopt er zich als een volleerde 'pingelaar'. Zo van 'Als er nu eens geen vijftig maar veertig rechtvaardigen in de stad te vinden zijn, zou U Sodom dan vermorzelen? ... En als er nu eens geen veertig zijn, maar ... wat doet U dan?' Het verhaal is bekend. Juist in dit optreden van Abraham zie ik biddend optreden. Voortdurend, zonder ophouden in je denken, woorden en daden geconcentreerd bezig zijn met het goede. Abraham blijft God de kop gek zeuren. Niet voor zijn eigen voordeel, maar voor anderen. Alle dagen van zijn leven, elk uur, elke minuut echt mens voor een mens zijn. Daar gaat het Abraham om. Bidden is voor hem een houding en dat zou het ook voor ons moeten zijn. Abraham staat in de bijbelverhalen model voor de mens die werk wil maken van geloven en bijgevolg van bidden.

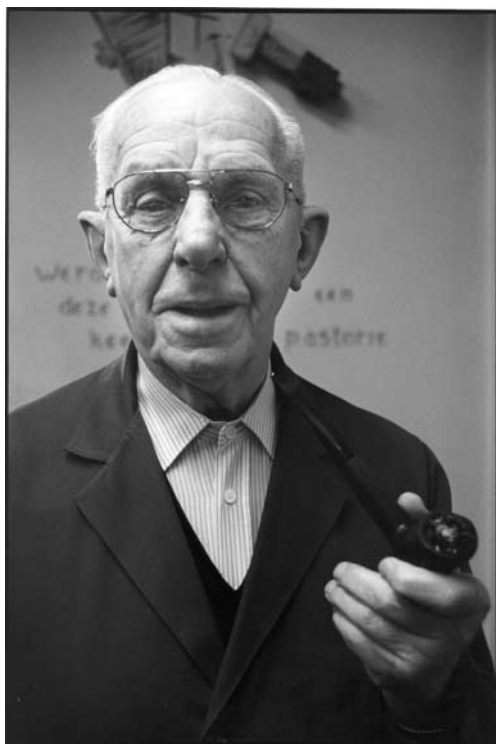
Om bidden in de zin van een voortdurend jezelf ter beschikking stellen vol te houden, zijn er de momenten van expliciet gebed zoals aan een kerkelijke viering deelnemen. Dat is expliciet gebed. Het gaat niet om die kerkdienst. Die kan er je alleen aan her-inner-en dat het erom gaat jezelf buiten de kerkmuren ter beschikking te stellen van het goede. De kerkdienst wil alleen maar bijdragen aan een biddende houding van 's morgens tot 's avonds.

Praying Hands, zestig meter hoog bronzen beeld bij de universiteit van Tulsa, USA

Gedicht gedacht

Keuze van de redactie

Pastoor Jan Slegers
een minnaar zonder minnares,
een vader zonder kinderen,
een opa zonder nageslacht,
een vorst zonder land,
een mens zonder kapsones,
iemand die niks had en daarom alles,
een vent uit één stuk,
een man naar ons hart,
een priester, een man van God.

D'n Slegger zijn bouwkeet

Jan Slegers was bouwpastoor van de Don Bosco in Eindhoven. Toen hij - '89 - tijdens een viering waarin hij samen met twee vrouwen uit de parochie voorging ziek werd, is meteen de ziekenwagen gebeld.

Liggend op de brancard werd hij naar de uitgang gedragen. Midden in de kerk kwam hij weer bij en riep: 'Jullie moeten wel doorzingen.'

D'n Slegger zijn huis, zijn pastorie, was een bouwkeet en daar is hij zo'n vijfenveertig jaar blijven wonen. Boven de ingang stond geschreven: 'Heel de wereld is een noodwoning'.

D'n Slegger gaf ruimte aan mensen en alle ruimte aan zijn kapelaans. Zelf was hij een man die graag in alle vroegte met een vriendenclub ging vissen.

Bij het verlaten van de pastorie in de vroege morgen kwam een van de kapelaans thuis. Hij zei: 'Bosje, dit is de enige pastorie in Eindhoven waar in ploegen wordt gewerkt.'

Zijn nieuwe kapelaan ging naar huis om zijn ouders te bezoeken. Hij vroeg: 'Wanneer moet ik terug zijn?' Antwoord: 'Als ik je over over een half jaar maar weer eens zie.'

De kapelaan begreep voor eens en voorgoed zelf voor zijn werk verantwoordelijk te zijn.

Uit: Cor Peters *Veldboek* 2008

Kapelaan

Nu, vijftig jaar na mijn wijding zou ik een goede kapelaan kunnen zijn

in de biechtstoel en op huisbezoek met werkelijke zorg voor de zielen

die mij aanzien als lieve lichamen en mij noemen bij mijn naam.

Nu na vijftig jaar weet ik wat wezenlijke hulp in nood is en wat het hart geneest

mijn hart leggen in hun handen opdat zij mij zegenen als ik voor hen bid -

zo zou ik opnieuw als jong kapelaan mijn eerste zegen willen geven.

Jan Peijnenburg 2006

De waarde van een nul!

Ik leek vanmorgen wel de spin Sebastiaan. Die had zo'n innerlijke drang tot webben weven - Toch heb ik liever maar een klein gedicht geschreven. Dat is mij immers altijd beter afgegaan ...

Intussen heb ik van Sebastiaan geleerd, dat jaren zich soms ook als webben laten weven. 't Begint bij nul en wie geduldig is wordt zeven, totdat na een poos die nul er achter paradeert.

Denk niet: een nul is niks; want hij markeert een waarde die nooit alleen staat, maar verband vereist. Dat weten al te wel zij die in nullen spaarden.

En wat Sebastiaan vandaag met mij bewijst? Wie waakzaam webben weeft, bedacht op ware waarden Wordt nooit een nare nul die jammerlijk vergrijst.

Joke Forceville-van Rossum

In liefde en geluk

Samen heb ik het geluk gekend

een groeikracht ging overal doorheen

wat ik ook miste het was nooit jouw liefde

die was er altijd

in alles wat je me beloofde

Henny van Herck

oude dag

nu troost mij heer en beur mij op in uw erbarmen u weet wat ik mankeer ach neem mij in uw armen

ik weet niet waar ik ga waarheen mijn wegen leiden vergeefs ga ik de tekens na om alle euvel te bestrijden

ik weet niet wat er komen gaat wat mij nog wordt gegeven en hoeveel tijd u mij nog laat hoe lang ik heb te leven

mijn krachten slinken weg en wat ik wist ga ik vergeten de boeken die ik open leg zijn oude lang versleten

dus sterk mij heer om zwak te zijn geleid mij op uw paden om voort te gaan in peis en pijn in overgave vastberaden

Nico Tromp msc

Het leven van Joop den Uyl

Rob van der Zwan

Wat is dat toch?

Laatst stond er weer zo'n stukje in de krant over de overbodigheid van het geloof. Dit keer beweerde een wetenschapper dat we het geloof echt niet meer nodig hebben omdat de mens inmiddels ongeveer alles van natuurverschijnselen tot ziekte en dood wel kan verklaren. Het scheppingsverhaal werd er, zoals vaker, ook weer bij gehaald. 'Het scheppingsverhaal is niet echt gebeurd, dus is het hele geloof flauwekul', luidt de strekking van het betoeg.

Ik word hier zo moe van. Wat hebben die verstokte anti-religieuzen toch? Ze lijken in ieder geval in de bijbel nooit verder te komen dan het eerste hoofdstuk van Genesis. Dit is ook logisch natuurlijk. Wie de poëzie in de psalmen leest of de maatschappelijke betrokkenheid van een profeet zoals Jesaja krijgt het moeilijk als hij het geloof als onzin wil bestempelen. Ook stuit het me tegen de borst, dat deze critici er steevast van overtuigd zijn dat gelovigen het geloof gebruiken om de raadsels van het leven te verklaren. Moet ik als gelovige dan echt gaan uitleggen dat ik niet geloof dat ziekte of ongeluk een straf van God is? Moet ik uitleggen dat ik mij niet superieur voel boven mensen die niet naar de kerk gaan? Of dat geloof voor mij niet een soort doekje voor het bloeden is, als ik het moeilijk heb in mijn leven? Ik heb geen zin om me tegen zoveel domheid te verdedigen. Iedereen mag mijn geloof bekritisseren, maar je moet dan wel weten waar je het over hebt. Toch ben ik door zo'n artikel weer van mijn stuk gebracht. Iemand roept iets over een bepaalde groep - in dit geval gelovigen - en de krant drukt het meteen af. Gelukkig kan ik in De Roerom even mijn hart luchten.

Suzanne van der Schot

Joop den Uyl spreekt nog tot de verbeelding van velen, al is hij al ruim twintig jaar geleden overleden. Den Uyl had iets oerhollands. De wat versleten typering van de Nederlandse landsaard als 'calvinistisch' was bij hem voluit van toepassing. Politicologe en volkskrantredacteur Anet Bleich schreef een biografie over Den Uyl. Bleich tekent Den Uyl uit tegen de achtergrond van familie en gezin, zijn persoonlijke ontwikkeling en de Nederlandse politiek. De biografie heeft als ondertitel *Dromer en doordouwer*. Na het lezen van haar boek blijft deze typering van Den Uyl inderdaad ook hangen.

Kabinet Den Uyl

Den Uyls leven is stof voor boeiende lectuur. Zijn levensbeschrijving is tegelijk een stuk geschiedschrijving van Nederland na de Tweede Oorlog tot de tweede helft van de jaren tachtig. Uiteraard is er de nodige aandacht voor het roemruchte kabinet Den Uyl (1973-1977). In die periode werd Nederland ondermeer geconfronteerd met de Molukse kapingen, de oliecrisis en de Lockheed-affaire waarbij Prins Bernhard smeergelden ontving van de vliegtuigfabrikant. Bleich onthult dat de prins eerder over de schreef was gegaan in de Northrop-affaire. De commissie Donner die de Lockheed-affaire onderzocht, heeft ook hier gerapporteerd. Den Uyl wilde deze zaak niet openbaar maken. Een constitutionele crisis zou ongekende gevolgen hebben gehad. Niet alleen het aftreden van koningin Juliana dreigde maar ook het weigeren van de toenmalige kroonprinses Beatrix om haar moeder op te volgen.

Wethouder

Minder bekend is dat Joop den Uyl wethouder van Amsterdam is geweest. Voordat hij in 1965 minister van economische zaken werd, was hij tweeënhalf jaar de belangrijkste wethouder van Amsterdam. Het hoofdstuk waarin Bleich deze periode beschrijft, noemt zij - niet zonder ironie - *Manhattan aan de Amstel*. Den Uyl was in zijn denken over de stad kind van zijn tijd en koppelde dynamiek, moderniteit en vooruitgang aan industriële grootbedrijven en hoogbouw, aldus Bleich. Veel ongeschonden Amsterdamse binnenstad bleef er in Den Uyls optiek niet over.

Overtuigd gereformeerd

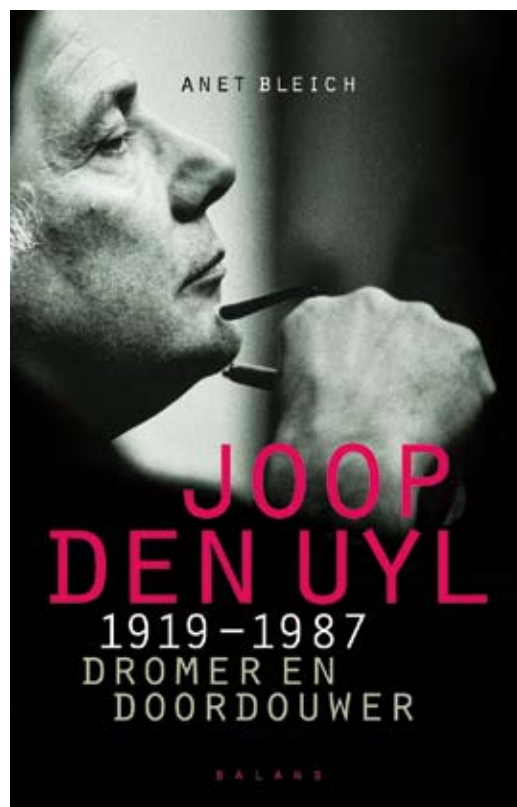
Den Uyl stamde uit een Hilversums gereformeerd middenstandsgezin. De familie Den Uyl was hecht verankerd in de gereformeerde zuil. De jeugdige Joop was een gedreven, gelovige jongeman. Deze periode is goed in beeld te brengen omdat Den Uyl al op jonge leeftijd opstellen, dagboeken en later artikelen schreef, waarvan veel bewaard is gebleven. Eind jaren dertig brak voor Joop den Uyl de studietijd aan. Door zijn aanleg en belangstelling was de studie economie vanzelfsprekend, hoewel ook theologie zijn interesse had. De - gereformeerde - Vrije Universiteit beschikte niet over de studierichting economie en daarom kwam Den Uyl terecht op de Universiteit van Amsterdam. Dit andere

milieu alsmede de dramatische periode van de bezetting zetten het gereformeerde wereldbeeld van Joop den Uyl sterk onder druk. 'De Gemeente Universiteit heeft mijn zoon op het verkeerde pad gebracht', zei moeder Den Uyl in 1966 in het damesblad EVA. De theoloog Karl Barth, ook protestants maar als denker mijlener verwijderd van de Nederlandse gereformeerden, boden Den Uyl aanvankelijk soelaas.

Agnost

In het najaar van 1942 werd Joop den Uyl verliefd op zijn medestudente Leonie Norden, die joods was. 'We kochten kaas, ik met haar beurs; zij wachtte buiten (...)' Aldus Den Uyl in zijn dagboek. Joden mochten niet in 'arische' winkels kopen. De relatie heeft zich niet kunnen ontwikkelen. Vader Norden werd naar Westerbork gedeporteerd. Leonie kwam als verpleegster te werken in het *Apeldoornse Bos*, een inrichting voor joodse psychiatrische patiënten. Eind januari 1943 werd de inrichting ontruimd. De patiënten en een groot deel van de personeelsleden werden naar Auschwitz gedeporteerd; ook Leonie ontkwam daar niet aan. Het verlies van Leonie sloeg een diepe geestelijke wond bij Joop den Uyl die nooit meer zou genezen. In zijn dagboek van 27 januari 1943 rekent de drieëntwintigjarige Joop den Uyl - in vijftientig punten - af met zijn geloof. Hij werd agnosticus, geen atheïst. Zijn gedrevenheid was daarmee zeker niet verdwenen. Nederland zou na de oorlog van hem horen als journalist, politicus en als premier.

Anet Bleich *Joop den Uyl 1919-1987. Dromer en doordouwer* Uitgeverij Balans, Amsterdam 2008

Deze zomer gegaan

Peer Verhoeven

Lau Bijl, pastor en oud-deken van Tilburg, geboren 5 augustus 1938 en dinsdag 10 juni 2008 te Tilburg overleden.

Lau Bijl was geen kerkelijk manager, maar een herder te midden van zijn parochianen ... Hij stond bekend als een

beminnelijk man, voor wie de mensen boven de regels van de kerk gingen ... 'Op de eerste plaats moeten parochianen tot het bewustzijn komen dat zij de kerk zijn en niet de priester. ... Geloven is een werkwoord. Daar zit helemaal het woordje *love, liefde* in.' (Brabants Dagblad 11/6/08)

Henk van der Linde, emeritus hoogleraar oecumenische theologie, geboren 2 november 1915 en dinsdag 10 juni 2008 te Nijmegen overleden.

Henk van der Linde promoveerde in 1947 op een proefschrift over de oecumenische beweging. Hij werd dominee te Middelburg, bekende zich in 1960 tot de katholieke kerk en is in 1967 door bisschop Jan Bluysen priester gewijd. Hoe kan de eenheid van de christelijke kerk hersteld worden, was de vraag die zijn leven beheerste. Niet door pragmatisch geknutsel en een grootste-gemene-deler-christendom, was zijn overtuiging, maar als organische eenheid, die ruimte biedt aan plurale verscheidenheid.

Hans van Munster, franciscaan, filosoof, geboren 17 november 1925 en maandag 16 juni 2008 te Wilnis overleden.

Hans van Munster, gepromoveerd op een

proefschrift over de Deense filosoof Sören Kierkegaard, was docent en hoogleraar filosofie, later vicaris-generaal van bisdom Utrecht, secretaris-generaal van de Nederlandse bisschoppenconferentie, bestuurder van meerdere stichtingen en bewegingen, schrijver en na zijn pensionering actief in het parochiepastoraat. 'Een aimabele man die vele nieuwe initiatieven heeft ontwikkeld' schreven de Nederlandse bisschoppen (17/6/08).

Jan van Kilsdonk s.j. priester van Amsterdam, geboren te Zeeland 19 maart 1917 en dinsdag 1 juli 2008 te Amsterdam overleden.

Op 'Huize Bernardus', waar hij het laatste jaar woonde, was ik bij hem toen hij op de gang een oude mevrouw aansprak; ze was pas weduwe geworden. Hij ging naar haar toe en zei: 'U bent ontroostbaar'. Later kwam ik deze vrouw tegen en ze zei: 'Het was alsof het licht doorbrak. Iedereen zei: Het was toch een mooie leeftijd, u moet blij zijn.' Zij vroeg mij: 'Wie is deze oude man, die zei: U bent ontroostbaar? Dat was troost, dat was liefde.' *Else-Marie van den Eerenbeemt*

Zuster Casimira, zuster franciscanes van Veghel, geboren 28 november 1922 en vrijdag 11 juni te Zijtaart overleden.

In *Samen Verder*, periodiek van de zusters franciscanessen van Veghel, van februari 2007 stond een verhaaltje over Zr. Casimira en haar eenden met als titel *Zeg nooit: stomme eend*. Twee eenden, die niet te vangen waren, bleven Zr. Casimira trouw, ook toen zij verhuisd was en waggelden of vlogen elke dag, soms zelfs wel twee keer per dag, naar de nieuwe woning van de zuster om hun dagelijkse maaltijd te komen halen. Ze hebben blijkbaar hun eigen 'Tom-Tom' of navigatiesysteem. Hoe is het verder gegaan? Zuster Germana vertelt.

'Vrijdag 11 juni kwam ik 's morgens thuis in de Pater de Koningstraat 10 te Zijtaart, waar wij na ons vertrek uit het klooster wonen. Zuster Casimira was toen rond zes uur overleden. De twee eenden, die dagelijks bij zuster Casimira eten kwamen halen zaten zoals iedere morgen weer voor de deur van het huis te kwetteren. Nadat ze hun ontbijt gekregen hadden, zei ik: 'Jullie grootste vriendin is er niet meer'. Ze vlogen richting vijver en sindsdien heb ik ze niet meer gezien! Hun navigatiesysteem werkt blijkbaar goed. Zr. Casimira zei altijd 'Dat ruiken ze!' Hoe het ook zij, het is wel wonderlijk! Of is het iets wat sommige dieren, zoals 'eenden', van nature van hun Schepper hebben meegekregen?'

Ik denk terug

Heer, ik denk terug.
Ik ga nog eenmaal de weg door al mijn jaren.
Aan mijn eigen prestaties denk ik niet; die zijn gering.
Niet aan het goede dat ik gedaan heb; dat betekent niet veel tegenover het vele wat ik heb nagelaten.

Ik denk aan het goede dat U mij bezworen hebt en ik dank U.

Aan de mensen met wie ik geleefd heb, aan alle vriendelijkheid en liefde, waarvan ik meer ontvangen heb dan ik kan beseffen.

Ik denk terug, Heer, aan al die vele jaren. Mijn werk is afgelopen, mijn dromen zijn vervlogen, maar U blijft.
Laat mij nu in vrede opstaan en thuiskomen bij U, want ik heb uw goedheid aanschouwd.

Zuster Casimira

Ietsisme

Hildegard Schoffemeer, Priorij Emmaus Maarssen

Kerk en Samenleving

8 okt. 20.00 -22.00 u. Wereldjongerendagen en jongerenpastoraat.

C. Jansen, Jan van Riebeeckstraat 10, 5684 EJ Best; (0499) 39 87 41; cja.jansen@home.nl

Hof van Lof

20, 26 sept. 14.00-16.00 u.: Scharrelmiddag; 27 sept. 14.00-16.00 u. Rondleiding. Kloosterstraat 6, 5366 BH Megen; (073) 64210 56 (di t/m za 9.00-12.00 u.) Hacken.Th@inter.nl.net

Wittem

4 okt. 10.00-15.00 u. Zingdag voor iedereen met eigentijds Nederlands kerklied-repertoire. WittemerAllee 32, 6286AB Wittem; (043) 4501741; info@kloosterwittem.nl

Oecumene

25 sept., 20 nov., 22 jan. 20 febr. 14.00-16.30 u. Walpoort 10, 's-Hertogenbosch: Samen reflecteren over iconen aan de hand van Paul Moyaert; 2 okt., 6 nov., 8 jan., 5 febr., 5 mrt., 2 apr., 7 mei Oosters christelijk leerhuis. Katholieke Vereniging voor Oecumene; (073) 613 64 71; secretariaat@oecumene.nl

Titus Brandsma Museum

di. t/m zat. 13.00-17.00 u.: permanente tentoonstelling, Titus Brandsma 'Hier sta ik voor, hier ga ik voor'. Grote Dijlakker 11, 8701 KV Bolsward (0515) 58 17 99; info@titusbrandsma-museum.nl

De uitroep 'Er moet toch iets zijn' is tegenwoordig niet van de lucht. Past daar nu een vraagteken of een uitroepetekens bij, vraagt zuster Hildegard Schoffemeer zich af in dit artikel dat zij als ondertitel *Gevoelig voor het wonder meegaf*.

Frits van der Ven S.J., jarenlang studentenpastor in Amsterdam, zei eens ooit hulpeloos 'Ik ben 't maar het mystieke iets gaan noemen'. Zelf ervaar ik deze uitroep - eigenlijk een zucht - in eerste instantie als gebrek aan (beeld)taal. Ook moet ik erkennen, dat 'iets' eigenlijk 'niets' inhoudt. Maar ik ga helemaal óm wanneer ik mij inleef in de geestesgesteldheid van waaruit die zucht komt. De bron waaruit 'Er moet toch iets zijn' voortkomt is mijns inziens een diepgeworteld vermoeden.

Vermoeden

Wat boeit mij in het woord *vermoeden*? Ik zou *vermoeden* graag naast *weten* willen plaatsen. Weten is puur rationeel, glashelder, spijkerhard, dichtgetimmerd. Vermoeden, intuïtief weten, ligt in een diepere laag van ons bewustzijn. Het is een wijze van kennen, waaraan de ratio niet onmiddellijk deel heeft. Deze wijze van kennen is door de *Verlichting* weggegooid als het kind met het badwater. We moeten tegenwoordig naar Aziatische en Afrikaanse denkers om de intuïtie - geïntegreerd - terug te vinden. Of naar onze dichters, want poëzie kenmerkt zich door ruimte te laten voor het onzegbare. Het meest zuiver vind ik dit in enkele dichtregels van M. Vasalis¹.

*De zomerwei, des ochtends vroeg.
En op een zuchtje dat hem droeg
vliegt een geel vliedertje voorbij.
Heer, had het hierbij maar gelaten.*

Intuïtie speelt

Intuïtie komen wij tegen in de onverdedigbare partnerkeuze en de even onverdedigbare beroepskeuze. Intuïtie doet momenteel wereldwijd de ronde. Ik denk aan de miljoenen, die dit voorjaar overal in de wereld bijeenkwamen om te protesteren tegen de bezetting van Tibet. Er is een collectief vermoeden dat we zó niet bedoeld zijn, - dat er (gewetens)vrijheid, vrede en broederschap moet zijn. Dit vermoeden overvleugelt alle bestaande geschillen. Het maakt

mensen één. Voor mij resoneert er de kerstboodschap 'Vrede op aarde' in. Nu, 2008, verzamelen zich wereldwijd mensen alsof ze die oproep verstaan. Velen zijn zich ervan bewust dat het resultaat van hun protest nihil zal zijn. Toch wint het vermoeden het van de ratio. Voor mij is het een diep ontroerend profetisch gebeuren. Intuïtie is een speelveld waarin de strakke lijnen van de logica niet op de voorgrond treden, maar waarin licht- en schaduwplekken zijn en waar plaats is voor het geheim. In dit speelveld leeft de mens, zoekt zijn weg en beproeft de grenzen.

Bewonderen

In de laag van het vermoeden ligt ook het talent om te *bewonderen*. Bewondering is een zeer speciale relatie; uniek in die zin dat het belangeloos is, niets terugverlangt. Iedereen kent dit wel. Je ziet of hoort iets moois en je roept spontaan 'Goh - God - wat mooi!' Woorden komen daar niet aan te pas en uitleg is overbodig. De wereld staat even stil. Ook andere situaties die een mens te boven gaan, maken ons sprakeloos. Dan gaat het om emoties zoals grote vreugde of diepe droefheid. Op die momenten hoor je 'Er moet toch iets zijn'.

Geloven

Van mij als kloosterlinge mag je verwachten dat ik voor dat 'iets' wél een invulling heb. En ja, ik ben een cultuurkatholiek, hetgeen wil zeggen dat ik geloof 'van horen zeggen'. Van geslacht op geslacht is mij doorgegeven, dat God zich heeft geopenbaard in Jezus Christus, Zoon van God de Vader, Zoon van Maria. Ik vertrouw dit doorgegeven woord. Niet dat hiermee voor mij alles helder is. Maar je moet 't het christendom ver-geven, dat het precies als elke andere godsdienst stuit op grenzen die ons menselijk kenvermogen niet kan overschrijden. Alleen onze intuïtie kan terecht in dat onbekende land. Ik zelf kan leven met wat nog omhuld is. Iemand anders zal het na jarenlang worstelen verwoorden met: je moet je hoofd buigen. Gelukkig dat het geloof gegeven is. Je kunt het niet verwerven of veroveren. Je kunt het elkaar evenmin aanpraten - ook niet met een tekst als deze. Evengoed ligt voor mij hier precies het 'mysterie van het geloof'. Geloof is een relatie op initiatief van God. En toch worden wij verondersteld te geloven... De oude kerkvader Augustinus worstelde hier al mee. Hij spitst het zelfs toe en zegt wat narrig: 'Gij beveelt mij U lief te hebben'. Hij die volgens mij de eerste is die de vijf zintuigen op een rijtje zet, probeert daarmee duidelijk te maken hoe God met hem in contact kwam. Deze passage uit zijn *Belijdenissen* is overbekend².

*Veel te laat heb ik jou lief gekregen,
schoonheid wat ben je oud,
wat ben je nieuw.*

Veel te laat heb ik jou lief gekregen.
 Binnen in mij was je, ik was buiten
 en ik zocht jou als ziende blinde ...
 Toen heb jij geroepen en geschreeuwd,
 door mijn doofheid ben jij heen gebroken.
 Oogverblindend ben jij opgedaagd
 om mijn blindheid op de vlucht te jagen.
 Geuren deed jij en ik haalde adem,
 nog snak ik naar adem en naar jou ...
 Proeven deed ik jou en sindsdien dorst ik,
 honger ik naar jou. Mij, lichtgeraakte,
 heb jij doen ontbranden. En nu brand ik
 lichtelaaie naar jou toe, om vrede.

Augustinus

Naamloos

Over ietsisme is overigens het nodige te zeggen. Het is grondig bestudeerd. Kick Bras³ plaatst ietsisme - naast ondermeer de weg van Eckhart - in de categorie *via negativa*, de weg van ontkenning. Zelf volg ik op aanwijzing van Eckhart ook de *via negativa*. Want uit het boek met de intrigerende titel *Van God houden als van niemand*⁴ hield ik de vuistregel over *Geef geen namen, noch aan God, noch aan jezelf*, hetgeen wil zeggen: fixeer niets. In relatie tot mijzelf is dit een bevrijdende leefregel geworden. In relatie tot God heeft het mij behoefte voor valse godsbeelden, valse mystiek en uit de hand gelopen devoties; dingen waar ik bang voor ben. Het is - eerlijk is eerlijk - geen gemakkelijke weg. Het maakt je eenzaam. Maar tegelijk gelukkig, ook zonder goedkope troost. Die zachtere kant komt van elders. Want om mijn eigen verhaal compleet te maken... Eckhart 'ontmoette' ik zo'n drieëndertig jaar geleden, maar het is zeker zestig jaar geleden dat ik een andere ontmoeting had. Ik weet nog precies waar ik was. Ik las twee bijbelverhalen. Een over *De overspelige vrouw* (Johannes 8, 1-11) en een over *De blindgeborene* (Johannes 9, 1-35). Twee verhalen met een totaal verschillende sfeer. Het eerste innig van toon. Gerrit Achterberg trof die sfeer in een gedicht⁵.

*Jezus schreef met Zijn vinger in het zand.
 Hij bukte Zich en schreef in 't zand, wij weten
 niet wat Hij schreef, Hij was het zelf vergeten,
 verzonken in de woorden van Zijn hand.*

*De schriftgeleerden, die Hem aan de tand
 hadden gevoeld over een vrouw, van hete
 hartstochten naar een andere man bezeten,
 de schriftgeleerden stonden aan de kant.*

*Zondig niet meer, zei Hij, ik oordeel niet.
 Ga heen en luister, luister naar het lied.*

*En Hij stond recht. De woorden lieten los
 van hun figuur en brandden in de blos
 waarmee zij heenging,
 als een kind zo licht.
 Zo geestelijk schreef Jezus Zijn gedicht.*

Gerrit Achterberg

Het tweede verhaal staat bol van geruzie en rumoer maar kent een verstillend ontwapenend einde. In de liturgie is dit verhaal terechtgekomen in uiterst sobere vorm, verrassend verteld in de eerste persoon⁶.

*De Heer streek slijk over mijn ogen
 en ik waste mij
 en ik kon zien
 en ik geloofde in God.*

De oorsprong?

In beide verhalen ontmoet je Jezus als de ongelooflijk barmhartige mens én als iemand die mensen aan zich weet te binden. Ik leef dus op twee sporen: een onkenbare God en een God die in Jezus een gezicht kreeg. Zo kun je het goed uithouden; een leven lang. Dit is mijn ervaring.

Ik wil besluiten met een illustratie, die op eigen wijze de kenbaarheid van God aan de orde stelt. In de rand daarvan staat: de Heer schiep de mens naar zijn beeld. Ik vraag mij af, of hier de oorsprong ligt van ons collec-

tief vermoeden, dat wij bijeenhoren. En wanneer ik kijk naar beide figuren, dan denk ik: als die twee elkaar eens zouden aankijken, herkennen zij zich dan in elkaar? Die vraag fascineert mij.

¹) M. Vasalis *Een zomerwei des ochtends vroeg...*, Poëziewaaijer, 1993;

²) Augustinus *Belijdenissen* 10, 27, 38; vertaling H. Oosterhuis in *Aandachtig Liedboek* Ambo Baarn 1983;

³) Kick Bras *Niet weten*. Over de *via negativa* in *Herademing*, nummer 58, kerstnummer met de gelegenheidstitel 'Ere zij 'iets' in de hoge';

⁴) Frans Maas *Van God houden als van niemand* 1975;

⁵) Gerrit Achterberg (1905-1962) in de bundel *En Jezus schreef in 't zand*, vierde druk 1951;

⁶) Latijnse communio vierde week van de Vasten.

⁷) *Schepping van Adam* Abtei St. Maria, Fulda.

Illustratie: Ludwina Foolen

Geloofsbelijdenis

Ik geloof in God die het licht geschapen heeft leven geeft, liefde en vrede. Die vuur is en levenkracht. Die vergeving schenkt en telkens nieuwe kansen geeft op geluk. Die mij oproept 'er te zijn voor een ander'.

Ik geloof in Jezus Christus die leefde vanuit Gods liefde en onvoorwaardelijk hield van mensen. Hij deed wat God graag wilde: zieken aandacht geven, die doodgezwegen worden stem geven, die gemeden worden als de pest opnemen. Niemand ging hij uit de weg, in zijn nabijheid komt ieder tot zijn recht. Vrede voor het land.

Ik geloof in de Geest die waait waar hij wil en die ongezien goed doet waar leven dreigt weg te kwijnen. Gods geestkracht wordt voelbaar in woorden die gesproken worden recht uit het hart. Gods geestkracht wordt zichtbaar waar mensen solidair zijn met elkaar.

Ik geloof dat we zo op weg mogen gaan om een gemeenschap te vormen die er is om de roepstem van God te horen en de vragen van mensen te verstaan. Waar we in gemeenschap samen horen kan recht geschieden aan ieder mens, ligt de toekomst open.

Ik geloof dat we op weg mogen gaan naar het land dat bevrijding heet.

René Hornikx 2-7-2008

Thuiskomen bij eigen erfgoed

Franck Ploum

Na de geboorte van zijn dochtertje Zonneke schreef hij een brief aan God en kreeg antwoord. Zo werd een katholiek jongetje uit Antwerpen van toneelregisseur uiteindelijk toch schrijver en vond hij gelukkig zijn droom terug, want 'hoe kun je je kind voorhouden dat ze haar droom moet volgen, wanneer je dat zelf niet doet?' Een gesprek met Geert Kimpen, die grote bekendheid kreeg door zijn boek *De Kabbalist*, dat inmiddels in vijftien talen is vertaald. Deze maand verschijnt zijn tweede roman: *De geheime Newton*.

Geert Kimpen (1965) groeide op in Vlaanderen. Zijn katholieke jeugd was later een bron van inspiratie, maar in eerste instantie leverde het de nodige ellende op. 'Ik ging naar de katholieke jongensschool, een rijke voedingsbodem voor frustratie en leed. Je moet je voorstellen dat je in je puberteit geen contact had met het andere geslacht. Er ontstaat een tegennatuurlijke situatie met alleen jongens. Vrouwen groeiden uit tot godinnen en normaal contact was onmogelijk. Kwam je in je vrije tijd een keer in contact met een meisje, dan kon je alleen maar blozend en stotterend op je knieën vallen en haar voeten kussen. Normale omgang was onmogelijk en dat was zeer frustrerend.' Kimpen herinnert zich nog de eerste vrouwelijke stagiaire die de school binnenkwam. 'Het moet voor haar verschrikkelijk zijn geweest. Aangestaard worden door de hele school, de hormonen gierden door de gangen, het gebouw ontplofte zowat.'

Fascinatie

Opgroeien in de Vlaamse katholieke wereld van die tijd had echter ook een andere kant. 'Ik was gefascineerd door de mis. De rituelen, de gewaden, de mysterieuze woorden. Dat hele sacrale vond ik prachtig. Ook het idee dat je het leven met elkaar viert, is iets dat ik mijn hele leven al meedraag, ook in de keuze voor het theater.' Al tijdens zijn middelbare school besloot hij bij een theatergezelschap te gaan. 'Ik moet eerlijk zeggen dat het werkelijke motief ingegeven werd door het feit dat theatergroepen gemengd waren. Het was de mogelijkheid om met meisjes in contact te komen. Maar diep daaronder speelde mijn fascinatie voor de mis een belangrijke rol. Theater en liturgie liggen heel dicht bij elkaar.'

Eigen theatergezelschap

Op z'n vijftiende verhuisde Kimpen naar Nederland, om in Amsterdam aan de Hogeschool voor de Kunsten de regieopleiding te gaan volgen. 'Ik wilde theaterregisseur worden, maar niet zo maar theater gaan maken. Net zoals liturgie reikt naar het heilige, het goddelijke, zo moet theater dat volgens mij ook doen. Mijn ambitie is nooit geweest zomaar iets banaals te maken, maar met het publiek iets te vieren, ze op te tillen uit het dagelijkse oppervlakkige leven.' Hij richtte een eigen

theatergezelschap op met de bedoeling eigenzinnig toneel te brengen. 'Met het *Belgisch Toneel Amsterdam*, wilden we iets anders bieden dan het gangbare. Al snel vond ik anderen die ook de gevestigde opvattingen wilden doorbreken. Samen met mensen als Isa Hoes, Marc-Marie Huijbregts en Antonie Kamerling heb ik verschillende voorstellingen gemaakt.'

Volg je droom

Naast zijn liefde voor toneel en theater, koesterde Kimpen ook al jaren de droom schrijver te worden. Maar door zijn zeer succesvolle carrière als regisseur raakte die droom steeds meer op de achtergrond. Wel schreef hij voor theater, cabaret en televisie en had hij ook enkele columns. De geboorte van zijn dochtertje Zonneke veranderde echter alles. 'Ik kreeg haar in handen en ze had zo'n blik van wijsheid, dat ik dacht: ik heb haar niets te leren. Ik kan alleen maar hopen dat ze haar dromen, haar passie volgt. Maar hoe kan ik mijn kind voorhouden dat ze haar hart moet volgen, terwijl ik het zelf niet doe?' Kimpen belde alle opdrachten af en stopte met onmiddellijke ingang met zijn werk. 'Als ik het nu niet doe, doe ik het nooit meer; ik kan alleen een goede vader zijn, wanneer ik zelf leef wat ik wil meegeven aan mijn kind. Deze gedachte hielp me om zo radicaal te stoppen en een onze-

kere toekomst zonder inkomen tegemoet te gaan. Ik besloot een brief aan God te schrijven.'

Alles loslaten

Een brief aan God zal voor veel mensen niet de eerste stap zijn na een radicale keuze, maar voor Kimpen was dit de enige manier om helder te krijgen welke kant hij op moest. 'Spiritualiteit is altijd een soort constante in mijn leven geweest. Natuurlijk heb ik me een hele periode verzet en gerevolteerd tegen het katholicisme, maar altijd vanuit liefde. Ik ben mijn hele leven blijven zoeken naar God. Ik heb me overal in verdiept en allerlei cursussen gedaan, van Wicca tot Oosterse spiritualiteit en Boeddhisme, maar uiteindelijk kon niets mijn hart raken. Ik werd nooit echt gegrepen. Ik was moe geshopt en wilde weten welke kant ik op moest met mijn leven en werk. Vandaar dus de vraag aan God: zeg het maar, ik ben bereid alles los te laten en alles te doen, maar laat me op de een of andere manier weten welke kant ik op moet.'

Thuiskomen

De dag na de brief ontving Kimpen een e-mail van een onbekende. Ik opende mijn mailbox en er zat een bericht bij van een Kabbala-leraar. Ik kende hem niet, had nog nooit van hem gehoord, maar hij nodigde me uit om bij hem cursus te komen volgen.' Kabbala is de analyse van de Thora - de eerste vijf boeken van het Oude Testament - niet op letterlijke tekst of verhaal, maar door onder de tekst te gaan zoeken naar de diepere betekenis. 'Ik besloot te gaan. De eerste weken snapte ik er niets van. Wat doe ik hier, dacht ik. Het was zo ingewikkeld, maar

Geert Kimpen (© Foto: Petra van Vliet)

langzaam druppelde het toch binnen en kregen woorden betekenis. De boeken en verhalen kwamen tot leven, de uitleg was zo fris en openend. Letter voor letter, alles klopte en ik besepte dat alleen God dit geschreven kon hebben. Ik kwam thuis op mijn eigen erfgoed, bij mijn eigen achtergrond.'

Ik toch niet?

Tijdens een van de cursusdagen vertelde de Kabbala-leraar over twee Kabbalisten uit de 16^e eeuw. De verhalen waren schitterend en het unieke materiaal over deze twee mensen was in zijn bezit. 'Op een gegeven moment zei hij dat er iemand in de ruimte aanwezig was die iets met dit materiaal zou gaan doen. Ik schrok en vroeg me af of hij mij bedoelde. Tegelijk voelde ik schaamte vanwege de gedachte, want wie was ik om te denken dat het over mij ging. Met schroom stapte ik na de les op hem af en vroeg of hij mij bedoelde. Ik kreeg geen antwoord.' Een paar dagen later ontving Kimpen de aantekeningen en het unieke materiaal. De bestudering van het materiaal resulteerde in zijn eerste roman *De Kabbalist*. Een boek over Chaim Vital, een jongeman die de geheimen van de bijbel onthulde en moest kiezen tussen ultieme liefde of ultieme wijsheid.

Egoïsme

Kimpen bleef zeven maanden bij de Kabbala-docent in de leer. Vanaf dat moment ging hij zichzelf erin verdiepen middels studie en lezen. 'Je kunt er je hele leven mee bezig blijven. Het is zo veelomvat-

tend en zo voedend. Tegelijk is het ook heel confronterend, want uiteindelijk gaat het erom dat je de Thora tot leidraad van je leven maakt. De centrale boodschap is dat je je naaste lief hebt als jezelf. Als je dit serieus neemt en wilt integreren in alles wat je doet en met alle consequenties, ontdek je pas hoe ver je daar nog van af staat. Je komt je eigen egoïsme tegen, je ontdekt hoe vaak je alleen maar met je eigen behoeften bezig bent en hoeveel contacten je aangaat om er zelf beter van te worden. Je krijgt er een dagtaak bij.' Kimpen vond inspiratie in bijbelteksten, die voorheen erg ver van hem afstonden, nietszeggend waren. 'Ik heb vrede gevonden op eigen grond. Ik heb de liefde ontdekt die onder de teksten verscholen ligt. Ik heb de verhalen leren plaatsen dankzij de visie van de Kabbala; nu kunnen ze me inspireren.'

Sabbat vieren

Ook rituelen spelen weer een belangrijke rol in het leven van hem en zijn gezin. Zo onderhouden ze de sabbat en is er meer ruimte voor elkaars verhaal en voor het verhaal van vrienden. 'Ik was een workaholic, vrije dagen en tijd voor rust kende ik niet. Nu ontsteken we op vrijdagavond de kaarsen, maken we tijd om uitgebreid maaltijd te houden en naar elkaars verhaal te luisteren. Voor Zonneke is dit het hoogtepunt van de week. Op de sabbat nodigen we vrienden uit, eten samen en spreken over wat er in het leven echt toe doet. We praten niet over koetjes en kalfjes, maar stellen elkaar juist vragen over de zin van het leven, spiritualiteit en je dromen waarmaken. Ik heb in heel wat missen gezeten met ongeïnspireerde priesters, die me niets te vertellen hadden. Ik zat de tijd gewoon uit. De zondag vond ik als kind vaak een kwelling. Nu verheug ik me op de dag dat ik pas op de plaats kan en mag maken.' Een ander belangrijk verschil tussen de katholieke traditie waarin hij opgroeide en leven met de Thora is voor Kimpen de aandacht voor het vrouwelijke. 'De vrouwelijke kant van God, de vrouwelijke eigenschappen van God komen in de Thora sterk tot uitdrukking en dit vertaalt zich ook in de belangrijke rol van vrouwen in de rituelen en het leven. Dit is echt een winstpunt vergeleken met de traditie waarin ik zelf opgroeide.'

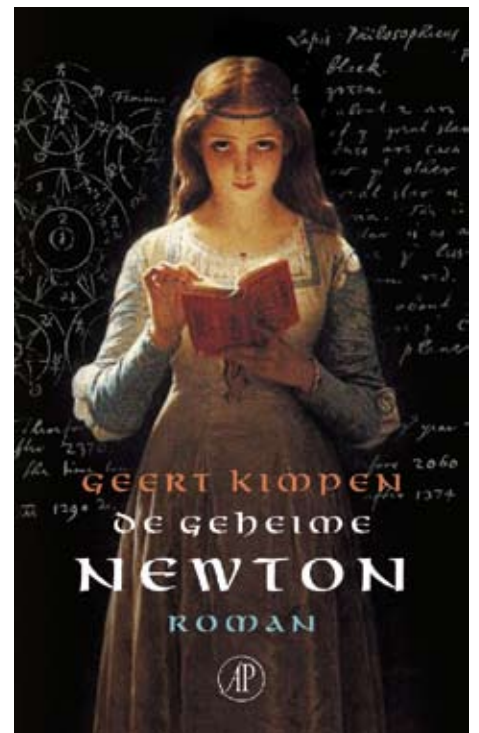
Newton

Tijdens zijn Kabbala-studie kwam Kimpen regelmatig de naam van de Engelse natuurwetenschapper Isaac Newton tegen. Aanvankelijk dacht hij dat deze er een beetje bijgesleept werd om het een en ander geloofwaardig te maken. Na verloop van tijd ging hij echter op onderzoek uit. 'Ik ben me in zijn leven en werk gaan ver-

diepen. Hij groeide van een kleine nietszeggende boerenjongen uit tot één van de grootste natuurwetenschappers die we ooit hebben gekend. Ik ontdekte dat de Kabbala voor hem inderdaad een grote bron van inspiratie was. Enerzijds was hij een man die over lijken ging en tegelijk heeft hij in zijn werk voortdurend relaties gelegd tussen spiritualiteit en wetenschap en hechte hij grote waarde aan de religieuze aspecten van het leven.' Uiteindelijk leverde het bestuderen van Newton genoeg materiaal op voor een nieuw boek. Maar het is zeker geen biografie geworden. 'Nee, ik ben naast schrijver met een spirituele inslag vooral iemand die mensen een mooi verhaal wil vertellen. Dus net als bij mijn eerste boek is het ook nu een roman geworden. Noem het een spirituele roman, waarin het leven van Newton verweven zit.'

Lezing en boek

Het nieuwe boek van Geert Kimpen ligt 24 september in de boekhandel. Op dit moment werkt hij aan een lezing over het boek, zoals er ook een lezing is over *De Kabbalist*. Wie die ooit heeft bijgewoond weet dat Kimpen zijn theatertalent zeker niet verloren is. De openingsmanifestatie van *De maand van de Spiritualiteit* heeft op 1 november de primeur van de lezing over *De geheime Newton*. Kaarten hiervoor zijn te krijgen via www.maandvandespiritualiteit.nl

Geert Kimpen *De geheime Newton*
Uitgever Arbeiderspers 2008
ISBN 978 90 2956 664 3; € 18,95

Krassen voor een gezicht

Jan van Dam

Met de actie *Krassen voor Colombia* komt CMC Mensen met een Missie - verder afgekort tot CMC - op voor de kansarme Afro-Colombianen en Indianen in Colombia. Door te 'krassen' hen gezicht geven wil CMC de neerwaartse spiraal doorbreken waarin deze vergeten groepen zijn terechtgekomen.

Over Simón Bolívar, grootste held uit de Colombiaanse geschiedenis, gaat het gerucht dat hij zwarte voorouders had. Wie de voornamelijk blanke historici in Colombia vraagt naar de betrouwbaarheid van dit verhaal, krijgt smalende reacties. In de ogen van de blanke Colombianen zijn Afro's ongeciviliseerde mensen, met wie Bolívar niet geassocieerd mag worden.

Twee visies

De Noord-Amerikaanse politicologen Harry E. Vanden en Gary Prevost wijzen er in *Politics of Latin America* (2006) op dat er in Colombia en elders in Latijns Amerika twee visies over ras en cultuur bestaan. Een visie, vooral door de blanke elite gedragen, komt neer op 'hoe blanker hoe beter'. Daartegenover staat een visie die de positieve kenmerken van 'zwart-zijn', de *négritude*, juist benadrukt. Van dit laatste heeft *Huellas Africanas - Afrikaanse Sporen* - haar uitgangspunt gemaakt. Deze culturele stichting is in 2001 opgericht om als autonome, onafhankelijke organisatie bij te dragen aan de ontwikkeling van de Afro-Colombiaanse gemeenschappen.

Bewustwording

Colombia telt elf miljoen Afro's op een totale bevolking van ongeveer vierenvertig miljoen. De meeste Afro's leven in precare omstandigheden. Velen zijn ondervoed en werkloos, hebben nauwelijks toegang tot scholing en gezondheidszorg. De strijd tussen guerrilla, paramilitairen en leger heeft zich inmiddels naar hun woongebieden verplaatst. Grote nationale en internationale ondernemingen heb-

ben een begerig oogje op de kustgebieden waar de Afro's tot voor kort tamelijk ongestoord leefden. Hierdoor verliezen de Afro-Colombianen in rap tempo hun woongebieden en raken ze steeds verder gemarginaliseerd. *Huellas Africanas* biedt tegenwicht aan de sociaal-economische en culturele verpaupering. De door CMC ondersteunde organisatie maakt deel uit van een bredere emancipatiebeweging. Een front dat na de constitutionele erkenning van het pluri-etnische karakter van Colombia in 1991 is opgericht voor de rechten van boeren, vissers, vrouwen en jongeren.

Onderzoek

Ruim tien jaar geleden verscheen het rapport *Colombia's Killer Networks*. Hierin constateert de mensenrechtenorganisatie *Human Rights Watch* dat vooral gemeenschapsleiders, vakbondsactivisten, voor mannen van boerenorganisaties en verdedigers van mensenrechten de tol betaalden in het gewelddadige conflict tussen de regering en de diverse strijdgroepen in Colombia. Die situatie is sindsdien alleen maar verslechterd. Sociale bewegingen zoals *Huellas Africanas* die tornen aan de bestaande verhoudingen worden stevast onderdrukt. De Colombiaanse staat ziet eisen tot hervorming van haar politieke en economische structuren als een bedreiging en antwoordt met repressie en geweld. Leiders van sociale bewegingen krijgen te maken met intimidatie, verdwijnen spoorloos of worden vermoord teruggevonden. Het aantal moorden op de leiders van de zwarte gemeenschappen is de laatste jaren sterk gestegen. Vanwege het geweld trek-

ken grote aantallen plattelandsbewoners naar de stad waar zij veelal in sloppenwijken terechtkomen.

Samen met

Een activiteit van *Huellas Africanas* is moorden en verdwijningen onderzoeken. De stichting werkt daarbij samen met de *Commissie voor Vrede en Gerechtigheid* en de *Continental*

Dit jaar is CMC de grote animator van een Europese campagne die aandacht vraagt voor de Indiaanse en Afro-Colombiaanse bevolking. Samen met *Colombia Platform* organiseert zij een lobby bij de regering in Den Haag en bij de EU in Brussel opdat beiden druk blijven uitoefenen op de Colombiaanse regering om de mensenrechten te respecteren. In het platform zijn alle Nederlandse ontwikkelingsorganisaties met projecten in Colombia vertegenwoordigd. Met de actie *Krassen voor Colombia* komt CMC op voor de kansarmen in dit getroebleerde Zuid-Amerikaanse land. Zij wil hun situatie mondiaal voor het voetlicht krijgen. Door te krassen kun jij helpen een grote groep vergeten mensen gezicht te geven. Meer informatie: www.krassenvoorcolombia.nl Op deze site kun je ook je naam achterlaten.

Beweging van Christenen voor een Rechtvaardige en Waardige Vrede. Ook probeert zij samen met de zwarte gemeenschappen de autonomie te realiseren waarop Afro-Colombianen grondwettelijk aanspraak kunnen maken. Bovendien tracht zij een ontwikkeling in gang te zetten die overeenstemt met de politieke, sociale en religieuze visie van de Afro-Colombianen.

Training

Dankzij de leiderschapstrainingen van *Huellas Africanas* is er onmiskenbaar enige vooruitgang geboekt, maar het grote probleem blijft de onderlinge verdeeldheid van de Afro's. *Huellas Africanas* is met steun van CMC een pilotproject gestart om de bestaande zelforganisaties te versterken door scholing en leiderschapstraining. Tweemaal per jaar volgen twintig tot vijftientwintig mensen een cursus in politiek, cultuur, geloof, pedagogiek en milieubeheer. Daarbij komt aan de orde hoe je als boer eigendomsstelsels kunt krijgen. Ook wordt de cursisten geleerd schendingen van de mensenrechten systematisch in kaart te brengen. Dit om bij nationale en internationale instanties zoals het Inter-Amerikaans Gerechtshof klachten te kunnen indienen. Een delegatie van de *Coalitie van Sociale Bewegingen in Colombia* (COMOSOC) reisde dit voorjaar door Europa om de EU ervan te overtuigen dat vrede in Colombia alleen tot stand kan komen door onderhandelingen. Omar Hernandez, leider van de delegatie, benadrukte dat minderheden, boeren en vrouwen aan die gesprekken moeten deelnemen, want zij zijn het die voor het geweld dat Colombia nu al decennia lang teistert de hoogste tol betalen.

Kettingformule

Jeanne van Leijssen

We hebben deze zomer gebruikt om ons jaren-zeventig-huis te transformeren naar een hedendaagser onderkomen met dito woongenot. Tijdens onze vroege voorjaarsvakantie waren brekers en bouwers druk in de weer in bijna elke ruimte van ons huis. Dankzij gedegen voorbereiding van opdrachtgever en opdrachtnemer was het vuile werk klaar op de dag van onze thuiskomst. Blij en verrast waren we. Fase één geslaagd. Nu zijn wij aan de beurt, want overal zijn nog sporen van bouwactiviteiten: klodders stucwerk, vegen tegellijm, resten cement in de meest onmogelijke hoeken. In de garage resten en verpakkingen van bouwmaterialen en onze tuin lijkt op een aannemerserf. We kamperen in huis en gaan aan de slag. Terwijl de regendagen zich aaneenrijgen tot regenweken, vordert verven en witten gestaag. Regelmatig zijn we in de bouwmarkt te vinden voor vergeten zaken en teveel meegenomen spullen. Het is zomertijd, klustijd en in de schappen liggen aanlokkelijke dingen. Ons overkomt de ene na de andere kettingreactie. Zoals: toch maar nieuwe verlichting - nieuw badgarnituur - lamellen - rolgordijnen? Of kunnen de vorige gordijnen nog? Nee

dus, want dat staat voor geen meter. En die eikenhouten meubels uit het jaar nul kunnen ook echt niet meer volgens onze kinderen en vervolgens ook volgens ons. Zo werkt dat.

We bezoeken een aantal keren de meubelboulevard en nemen hier en daar de uitverkoopjes mee. Stoel na stoel rijdt het fris opgeknapte huis binnen. En de kringloopbus komt het meubelwerk, wat nog rest na vijfendertig jaar huwelijk, gratis ophalen. Voor een goed doel, zeggen we dan. Zucht, zucht. Tik, tik. Manlief knipt de tv aan voor de aanloop naar de Olympische Spelen, terwijl ik in de weer ben met een onwillige wasmachine. De tv crasht en de wasmachine legt diezelfde dag ook het loodje. Hoezo, alles komt tegelijk? De kettingformule werkt klaarblijkelijk nog steeds en zorgt voor de volgende kettingreactie: de laatste wasmachine uit de voorraad van

(© Foto: Jac van Leijssen)

de lokale witgoedboer wordt bezorgd en de opening van de Spelen bekijken we vanaf een splinternieuw flatscreen van weliswaar bescheiden formaat. Op de pas weer aangesloten computer staat een oproep voor manlief om als laatste op rij de kettingfoto van zijn fotoclub op te halen en een nieuwe te bezorgen. 't Liefst zo snel mogelijk. Het thema is 'chemie'. Die kettingfoto kon in onze rommelgarage gemaakt zijn, want er staat een onduidelijk smerig goedje op afgebeeld. Manlief pakt 't statief en maakt een close-up van de tv-kabel. Zo, zegt hij: Mannetje-Vrouwtje aan elkaar koppelen en je krijgt chemie. En gelijk heeft hij.

Maand der maanden

Pieter Reesink

De Ramadan, islamitische vasten, begint dit jaar rond 1 september; tien dagen eerder dan vorig jaar. Ook nu is er weer discussie over het precieze begin van de maand. Sommigen willen de maan van de nieuwe maanmaand met de ogen zien; anderen gaan volgens moderne berekeningen tewerk.

Het is voor alle moslim een bijzondere maand; ook voor hen die niet erg praktiserend zijn. Het vasten geldt van zonsopgang tot zonsondergang en er dient ook met de tong 'gevast' te worden door kwaadspreken en ruzies te vermijden.

Feestmaand

De ramadan is een feestmaand. Op de aanvang wordt met spanning gewacht en het aanbreken ervan met vreugdekreten begroet. Zowel het publieke als het privé leven kent een ander dagschema. Vrouwen hebben meer vrijheid om 's avonds uit te gaan. Er wordt meer geld en tijd besteed aan de nachtelijke maaltijden. Dit lijkt westerlingen strijdig met een vastenmaand. Voor de moslim is het dit niet, omdat in de ramadan de koran is geopenbaard. Vasten, bidden en aalmoezen geven - met name de graandonatie aan het einde van de maand - horen er evenzeer

bij als de bijzonder smakelijke, overvloedige maaltijden en de familie- en culturele bijeenkomsten.

Maand van tradities

Het is een maand van tradities. Niet alleen gerechten zoals de befaamde *hariera* soep en bepaalde zoetigheden zijn specifiek voor deze maand, ook de wijze van bereiding is meer conform de traditie zoals houtvuur gebruiken in plaats van gas. Traditionele kleren komen te voorschijn. Ook religieuze niet-orthodoxe tradities - heiligenverering, geestenbezwinging en verdiensten verwerven voor anderen bijvoorbeeld de doden - worden door vrouwen probleemloos geïntegreerd in hun ramadan.

Extra religieuze sfeer

Het is een maand met een extra religieuze dimensie. 'Vasten laat zien wie het

licht van God in de ogen heeft'. 's Avonds zijn er extra gebeden in de moskee en de nacht van de zeventiengste wordt daar dikwijls geheel in gebed en meditatie doorgebracht. Men gaat vaak verder dan de minimale voorschriften. Zo worden, om geen onreinheid aan te gaan, extra voorzorgsmaatregelen genomen met betrekking tot seksuele omgang. Ook mannen die door het jaar wijn drinken zijn in de ramadan alcoholvrij. Er bestaat dispensatie voor zieken om niet te vasten. Toch accepteren zij dikwijls geen medicijnen of injecties, want de dagen waarop niet gevast is moeten ingehaald worden. Dit is moeilijker en ook minder verdienstelijk. Het vasten versterkt de eenheid van de gemeenschap, maakt je schoon en gezond, laat je lijfelijk ervaren wat armoede en honger is en maakt je meer solidair met de behoeftigen. Ook verzamel je extra verdiensten. De religieuze identiteit wordt in de ramadan bewuster beleefd dan op andere momenten.

Marjo Buitelaar *Ramadan, sultan van alle maanden*. Uitgeverij Bulaag, € 14,90

Rituelen deuren naar het heilige

Joost Koopmans

Een predikant van de Protestantse Kerk heeft elke vijf jaar recht op studieverlof. Ekkehard Muth, predikant van de Dorpskerk in Rheden, voelt het meer als een voorrecht. Omdat hij altijd al het vermoeden had dat er naast prediking en bijbelstudie nog andere ruimte moet zijn waar je God kunt ontmoeten, koos hij voor een onderzoek naar rituelen onder leiding van de liturgist Thomas Quartier van de Radboud Universiteit.

Toen de kerkenraad hem vroeg wat dit onderzoek voor zijn geloofsleven opleverde, zei hij te hopen dat rituelen de weg zouden openen om deze andere ruimte dieper te doorgronden. Ik leerde Ekkehard Muth kennen omdat zijn studiebegeleider hem aanbeveel ook eens vieringen mee te maken in de Boskapel.

Komaf

Ekkehard werd in 1960 geboren in de Duitse Lutherstad Worms. Omdat zijn katholieke moeder trouwde met een man uit de Evangelische Kerk werd zij uitgesloten van de sacramenten. Toch hield zij contact met haar parochie en zette zich in voor het Kolpingwerk. Zij vroeg de kapeleen wel eens ten eten en als tegenprestatie speelde hij dan viool. Na het Concilie werd moeders uitsluiting opgeheven en mocht ze weer ter communie.

Op zijn veertiende kon Ekkehard belijdenis doen. 'Maar ik vond de kerk maar niks. De dominee nodigde me uit voor een vrijblijvend gesprek. Omdat hij niet bleef hangen in leerstellingen, maar de kunst verstond op mijn kritische vragen in te gaan, werden het drie gesprekken. Hierdoor sloeg mijn stemming om ten gunste van het geloof en deed ik belijdenis. Bij de christelijke scouting mocht ik op vrijzinnige wijze de dagopening verzorgen. Ik nam orgellessen en speelde jarenlang tijdens de eredienst. Dat mensen dit verdroegen ... Mijn leraar was cantor van de katholieke Dom van Worms. Hij leidde mij binnen in de katholieke kerkmuziek en zo leerde ik wat liturgie is. Er kwam een nieuw liedboek uit dat de Duitstalige kerkmuziek bekend moest maken. Ik was dus heel katholiek bezig!'

Theologie

'Omdat ik predikant wilde worden volgde ik een opleiding theologie in Mainz en Heidelberg. Niet het leerstellige sprak me aan, maar het spirituele wat er onder ligt. Ik ben in 1987 afgestudeerd op het Lima-rapport over doop, eucharistie en ambt. Naar aanleiding van dit oecumenisch rapport dacht ik: over tien jaar zijn we één kerk van Jezus Christus. Maar die kerkelijke lente ligt al lang achter ons. Ik kreeg een baan bij de Wereldraad van Kerken in Genève als Vikar voor de gemeentegroepen die programma's voorbereiden en begeleiden. Ik volgde ook nog een studie aan een oecumenische graduate-school

Ekkehard Muth

voor studenten en pastores uit allerlei landen en kerken. Daar leerde ik Gabriëlle Gies kennen. Zij is mijn vrouw geworden. Zij was net afgestudeerd aan de Katholieke Theologische Hogeschool Utrecht.'

Naar Nederland

'In 1990 werd ik als predikant van de Evangelische Kirche beroepen in een gemeente bij Worms. In 1993 trouwde ik met Gabriëlle en we gingen samen in de pastorie wonen. Zij had er al twee jaar pastoraal werk opzitten in Arnhem-Zuid. Ook in Duitsland wilde zij graag pastoraal werk doen. Maar het werd ons duidelijk dat zij als Nederlandse vrouw die ook nog eens getrouwd was met een dominee niet aan de bak kwam. Dat vond ik niet fijn voor haar en zo verhuisden we naar Nederland waar zij pastor werd aan het Rijnstate ziekenhuis te Arnhem. In Rheden was een predikantenplaats vrijgekomen. De fusie tussen hervormden en gereformeerden was daar al een feit. Ik solliciteerde en werk er intussen al tien jaar!'

Verslag

Dit was dus Ekkehard's tweede studieverlof in Rheden. De resultaten van zijn onderzoek naar rituelen als bron van godservaring heeft hij neergelegd in een verslag van achtendertig pagina's: *Rituelen, deuren naar het heilige*. Hij stelt het zijn

gemeenteleden ter beschikking. Om de uitkomsten van zijn onderzoek te toetsen aan de Rhedense praktijk heeft hij twee avonden belegd met als thema: De kunst van het symboliseren. Want wat heb je er aan wanneer je als - protestantse - voorganger de rituelen hebt herontdekt, maar ze niet kunt delen met je gemeenteleden?

Rituelen

'Naar aanleiding van mijn onderzoek toets ik in het verslag de zondagse eredienst en de rituelen die wij in Rheden hebben. Daaruit blijkt dat we al een eind op de goede weg zijn. Onze rituelen - gedachtenisboek, doopkaars, bloemschikking, kaarsen bij de herdenking van overledenen en kaarsen in de paasnacht - helpen de oversteek te maken naar de symbolische ruimte waarin we God kunnen ontmoeten. Aan de andere kant laat ik ook een aantal valkuilen zien en houd ik onze rituelen en zondagse liturgie tegen het licht van mijn onderzoek.' Het is interessant enkele valkuilen die Ekkehard noemt weer te geven, zodat de lezer ze tegen het licht van zijn eigen liturgie ter plaatse kan houden.

Intocht van de ambtsdragers

'De intocht markeert de overgang van de profane naar de sacrale ruimte en projecteert de overtocht van ons allemaal. De gemeente gaat dan ook staan. Het is belangrijk dat de ambtsdragers eenmaal aangekomen bij hun stoelen niet eerst nog van plaats ruilen of moeten bukken om papier of liedboek van de stoel op te rapen.' Zelf maakte ik eens een pastoraal werkster mee die bij de intocht haar handtasje meenam om het vervolgens naast haar stoel te zetten. Ook zie je soms dat assistenten zich, voor aangekomen, ontdoen van papieren zakdoekjes, brillenkoker of horloge. Dit maakt van de intocht weer naar je plaats lopen in plaats van overgaan naar de symbolische ruimte.

Welkom, kaarsen aansteken

'We hebben met z'n allen de oversteek naar de sacrale ruimte gemaakt, maar door het welkom van de ouderling, - vaak namens de kerkenraad, met de mededeling wie vandaag voorganger is en andere mededelingen - worden we weer in de profane ruimte geplaatst of wordt tenminste de indruk gewekt dat het allemaal nog beginnen moet. Alsof hij het weer goed moet maken voegt de ouderling er aan toe: Ik steek nu de kaarsen aan en daarna bid ik het drempelgebed. Termtaal die niet in liturgie past.' Toen ik onlangs tijdens mijn vakantie aan de Moezel daar een Eucharistieviering meemaakte, begon de priester na de openingsgroet alle mededelingen van de komende week op

te noemen en, met een vraag om verontschuldiging, las hij ook nog eens een lange brief van de bisschop over een of andere bedevaart voor! In eigen land maak je wel eens mee dat de lector de dienst met een profane groet - 'goede morgen' - opent en vervolgens wat mededelingen opleest. Soms zijn de kaarsen niet aangestoken. Als bezoeker denk je dan dat ze het vergeten zijn. Totdat er iemand komt die vóór het tafelgebed de kaarsen alsnog aansteekt. Ekkehard Muth stelt dat we de ambtsdrager en de symbolische ruimte meer recht doen, wanneer de ouderling niet de rol van spreekstalmeester, maar van medevoorganger of liturgisch assistent krijgt. In plaats van een welkomstwoord in termtaal neemt hij met een lont het licht van de paaskaars en steekt daarmee de andere kaarsen aan. Als hij er iets bij wil zeggen dan in symbooltaal zoals 'We komen bij elkaar in uw licht' of 'Moge uw licht onze weg verlichten' of 'Om licht en warmte zijn we hier bijeen'. Daarna kan in liturgische stijl een woord van welkom worden uitgesproken.

Groet en bemoediging

'Na de ouderling neemt de predikant de rol van voorganger over. Het is dus niet nodig dat hij de gemeente opnieuw verwelkomt.' Dit gebeurt bij ons wel eens als een gastvoorganger optreedt. Een assistent verwelkomt de gemeente, stelt de gast voor en heet hem welkom in ons midden. Daarna spreekt ook de gastvoorganger een welkomstwoord uit. Het is dan net alsof het allemaal nog moet beginnen. De viering is al lang begonnen en het is de taak van de voorganger om verder voor te gaan in de ontmoeting met God. Daarom is het goed dat gemeente en voorganger elkaar in beurtspraak bemoedigen en verzekeren van Gods aanwezigheid.

Kyrie en Gloria

'In de ruimte van ons symbolisch bewustzijn worden de problemen van alledag natuurlijk niet opgelost. In het gebed om ontferming vragen we daarom niet zozeer om een oplossing, maar veel meer om verlossing ervan. In de rituele ruimte overstijgen we de problemen. Ziekte, onrecht en zonde blijven reële bedreigingen, maar in de symbolische ruimte wordt duidelijk dat we meer zijn dan dat en dat we ook meer te verwachten hebben. Dit gebed vraagt daarom niet om termtaal, maar om symbooltaal. Met symbooltaal spreek je in beelden die een hele wereld oproepen. Omdat Gods wereld groter is dan de dagse problemen mag na het Kyrie ook het Gloria klinken.'

Preek

'In de kerken van de reformatie is de

preek het belangrijkste gedeelte van de dienst. Vaak staat de uitleg van de bijbel voorop. Als de preek rationeel en informatief van karakter is dreigt het gevaar dat we de symbolische ruimte verlaten. De columnist Jean Jacques Suurmond hangt het verschil op aan de zwarte toga die voor de ratio staat en de witte toga die naar het nieuwe leven verwijst. De zwarte toga past bij een kerkdienst die veel weg heeft van een college. Uitleg staat voorop. En daarna gaan de gemeenteleden naar huis, denkend dat ze iets van God begrepen hebben. In de kerkdienst gaat het echter niet zozeer om het verwerven van kennis. Dus ook de preek vraagt niet zozeer om Schriftuitleg van de theologische specialist. Het gaat om de ervaring met God die aan het schrijven van de Schrift is voorafgegaan. De preek hoeft dan ook de Schrift niet uit te leggen. Veeleer zal de predikant trachten de godservaring op het spoor te komen die achteraf op schrift is gesteld. Hij probeert de symbooltaal waarin bijvoorbeeld de evangelist zijn godservaring vertelt zo te brengen, dat het op zijn beurt de godservaring van de toehoorder opwekt.'

Bij ons worden woord- en gebedsdiensten soms steeds verbaler. Catechetische en opvoedkundige elementen worden opgevoerd, de wereldproblematiek en nog een gedicht en een verhaal er bij... Taal en kenniselementen overheersen, zodat de diepere laag van je bewustzijn niet wordt aangesproken. Dit gebeurt overigens ook niet in orthodoxe kringen, waar de priester een aantal verrichtingen verengd tot een daad, omgeven met zware morele sancties. Het ritueel verwordt tot ritua-

lisme, waarin zich het mysterie niet kan openbaren.

Hoe verder?

Ekkehard heeft ontdekt dat rituelen in de liturgie net zo belangrijk zijn als de preek. Hoe maakt hij dit in Rheden waar? 'Natuurlijk zijn we in de kerken van de Reformatie huiverig om God tena te komen. Hoeveel misbruik wordt er ook nu nog gemaakt van het idee God te kennen en te weten wat zijn bedoelingen zijn. Dit heeft invloed op de omgang met rituelen, ook in Rheden. De ontdekking echter van het symbolisch bewustzijn is voor mij de sleutel geworden tot de onvervangbare waarde van rituelen. Het gaat daarbij om een deel van ons bewustzijn dat dieper ligt dan ons rationeel bewustzijn. Het probleem is alleen dat we er niet zomaar bij komen. We weten niet wat er in omgaat, maar zodra het door symbolen en rituelen aangeraakt wordt, staat het opeens glashelder voor ogen. Het komt bijvoorbeeld aan het licht wanneer je in de liturgie geraakt wordt. Of op het moment dat je in de Matteüs-Passion opeens de tranen voelt komen. Of het komt naar boven op het moment dat je bij grote keerpunten in je leven vol verwondering beseft dat je boven jezelf wordt uitgetild. In mijn rapport doe ik een aantal voorstellen hoe we tijdens onze diensten de symbolische ruimte ook daadwerkelijk kunnen betreden, zodat we niet alleen van God horen, maar Hem ook kunnen ervaren. Ik hoop dus dat ik de sleutel die toegang geeft tot het symbolisch bewustzijn kan doorgeven aan de gemeente.'

Monumentale Dorpskerk Rheden

Bisschoppelijk geschutter

drs. Leon Goertz

Abdij van Berne

25 sept. 19.00 u. Berne-kringzaal: Informatie groepsreis 2009 India.

Aanmelden: berne-anders@em1.nl;

6 okt. 20.00 u. abdijkerk: lezing Kader Abdolah.

Kaarten in boekhandel Berne en bij Frank Kazenbroot (0413) 29 92 99.

Abdijkerk

25 okt. 14.00 -16.00 u.

Twaalfde kinderezangmiddag. WLH, Postbus 60, 5473 ZH Heeswijk; (0413) 29 92 93; info@wlh.nl; cursus@wlh.nl

Boskapel

7 okt. 20.00 u. Met je (klein)kind praten over geloven. Graafseweg 276; 6532 ZV Nijmegen; (024) 3561809 (18.15-19.15 u.); www.boskapel.nl

De Gaarde

22 sept. 19.30-22.00 u. Herfstviering; 1-2 nov. en 22-23 nov. van 10.00-17.00 u. Het werk dat verbindt. Molenhoefstraat 7, 5071 RL Udenhout; (013) 533 58 46; postmaster@de-gaarde.org

Reli, Roots en Rage

26, 27, 28 sept. Tweede zingevenement in de Ijs-seldelta, Kampen en Zwolle. www.rootsrelirage.nl

Halkeslezing

4 okt. 13.30-17.30 u. Sint Geertrudiskapel, Willems-plantsoen Utrecht: Studiedag vanwege de twintigste verjaardag Stichting Catharina Halkesfonds.

mathilde.van.dijk@inter.nl.net; (050) 312 59 65; www.halkesfonds.nl

Priorij Emmaus

25 okt. 10.00-16.00 u.: Zin in de bijbel; 1 en 8 nov. 10.00-16.00 u.: zin in de bijbel; 2; 27 sept. en 25 okt. 10.00-16.00 u. Priorij: Christelijke lichaamsmeditatie.

Diependaalsewijk 17, Postbus 76, 3600 AB Maarssen; (0346) 56 2146; info@priorijemmaus.nl

Tijdens zijn vakantie in Polen dwaalde Leon Goertz door het moeras van de Mazurische Meren. Hij ontdekte daar de Wolfsschanze, destijds het hoofdkwartier van Hitler vlak bij de Russische grens. De herinnering hieraan speelde hem bij thuiskomst parten toen hij de post doornam en de bisschoppelijke brief *Kerk, Eucharistie en Priesterschap* las.

De Wolfsschanze is groen gecamoufleerd. Van hieruit gaf Hitler sturing aan zijn 'heilsboodschap' en de aanvals- en vernietigingsstrategie tegen Rusland. Met een aantal geüniformeerde plassen om zich heen liet hij als een grootmeester achter het schaakbord de militaire poppetjes opdraven, rennen en springen, zich opofferen. Mussolini en andere buitenlandse geestverwanten doken af en toe als denktank op en wilden met eigen ogen zien hoever de klus geklaard was.

Dikke muren

De Wolfsschanze is met bunkers van acht meter dikke muren een goede uitvalsbasis. Maar wanneer zijn heilsboodschap zoveel vernietiging over de wereld heeft gebracht en de nog levenden zich duchtig gaan weren, laat hij volgens de tactiek van de verschroeiende aarde de bunkers opblazen. Nu liggen ze als dramatische getuigen van een heilloze ideologie in het moeras weg te rotten. Het hol van de alles en iedereen verslindende Wolf - deknaam van Adolf - is na zoveel jaar nog altijd een huiiveringwekkende plek. Blij dat ik er ongeschonden vandaan mag en hoera dat al dat gedonder voorgoed voorbij is.

Wapengekletter

Thuisgekomen ligt een stapel post op ontmanteling te wachten. Daaronder ook de bisschoppelijke brief *Kerk, Eucharistie en Priesterschap*, mooi donkergroen ingekapt. Ziet er aardig uit en fijn dat ze ook aan mij denken, want ik ben tenslotte niet voor niets al meer dan veertig jaar priester en bezig in het pastorale veld. Maar al lezend denk ik: niet alwéér toch! *Kerk, Eucharistie en Priesterschap* lijkt een drieloopskanon.

Met het kruit van de vergane glorie wordt het vuur geopend op iedereen die hardleers is en er maar niet aan wil geloven. Het is weer buigen of barsten. Niks geen geschipper of barmhartigheid, maar een meedogenloos pats-boem, alles of niets. De aanleiding voor dit nieuwe bisdommelijk geschutter is de brochure *Kerk & Ambt* van de Nederlandse dominicanen. Zie je wel, die staan mooi in hun hemd, want het hoofdbestuur van de dominicanen in Rome geven hen ook een veeg uit de pan en laten hen gewoonweg vallen, lijkt de brief te zeggen. Ja, logisch, want niet weinigen rond het Vaticaan en de Engelenburg verschansen zich nogal eens achter de metersdikke muren van de gestolde traditie waar kerk en geloof als gemummificeerde rariteiten worden verdedigd en verkocht als de heilsboodschap van de Levende uit Nazaret. Maar die heilsboodschap komt in enkele opzichten meer als doodoener dan als levenschenker over.

Veertig jaar woestijn

Je zou er bijna aan gewend raken. Meer dan veertig jaar geleden begon het dogmatische wapengekletter. De encycliek *Humanae Vitae* was het schot voor de boeg om het Wilde Westen te temmen en te uniformeren. Dit gebeurde door geïndoctrineerde krachten in onze contreien te parachutereren. Zij moesten hier het vuile werk doen. En nu: Hoe durven die dominicanen en nog wel zonder overleg met de hiërarchie! Och ja, sinds 1985 is er in meer dan honderd katholieke groeperingen binnen en buiten de Acht Mei Beweging beleefd verzocht, gevraagd, gesmeekt, gekropen en zelfs gejammerd en geslijmd om in de bisschoppelijke paleizen ontvangen te wor-

den. Maar meestal kreeg men een brutaal nul op het rekest. In de bunker ligt de staalkaart, de uitgestippelde strategie al klaar. Die gaat maar één kant op! Laat het volk maar jammeren en in eigen sop gaar koken. Want het volk, de massa katholieken geloven te slap of verkeerd en bidden te weinig voor goede priesters. Zo wordt er in een bisschoppelijke brief weer eens keihard geschoten op talloze goede, geestrijke, creatieve katholieken die in gezinnen, op scholen, in politiek, bedrijven en parochies met veel inzet nog iets van het verhaal van de zegenrijke, barmhartige en blijmoedige Jezus willen laten voortleven. De ideologie van de hiërarchie slaat voor de zoveelste keer in als een clusterbom die heel wat mensen opnieuw smartelijk treft.

Wegwezen

Velen zien in de krampachtige dogmatisering van de geloofsschat een ideologie van verwaasde offervaardigheid, heidens fetisjisme, zichzelf verachtende kadaverdiscipline die door Jezus voor eens en altijd de wereld uit geholpen zijn. Geen wonder dat daar ook nu weer een uitbarsting van verzet, opstandigheid en zelfs vertrek uit de katholieke kerk ontstaan. Exodus heet dit. Hoe schrijnend is het om in sommige interviews te lezen dat hooggeplaatste, waardevolle mensen uit het publieke maatschappelijke leven ronduit verklaren dat ze van huis uit wel katholiek zijn, maar dat ze er nu juist vanwege dat armzalige geschutter van de hiërarchie afstand van nemen, er uit wegluchten omdat ze daarmee niet willen collaboreren.

Uit de put

Toch is de katholieke kerk een heerlijke bron van geloof, hoop en liefde, van troost en vreugde; een belangrijke oase om onze levensdorst te lessen. Tot besluit schildert de brief van de bisschoppen onze kerk inderdaad als een oude bron met fris opborrelend water. Prachtige woorden. De feiten zijn, dat de Nederlandse hiërarchie overwegend ervaren wordt als een door metersdikke dogma's ingesloten plas stilstaand brak water, een zinkput waarin heel wat ziek makende rommel uit vergane tijden ronddrijft. Voor hun eigen psychisch welbevinden en zielenheil wagen mensen het niet meer om daar een slok uit te drinken. Men tapt liever uit andere meer verfrissende vaatjes die opborrelen uit de sociale, liefdevolle en sportieve stromingen in onze dagen waarbinnen vooral humaniteit en barmhartigheid hoogtij vieren.

In en uit de goot

Men heeft dus de nek vol van een instituut waar men steeds weer wordt volgetrechterd met verwijten, zondigheid, onwaardigheid om er bij te mogen horen. Allemaal verbale projectielen waardoor mensen als bij een executie geestdodend gevloerd worden. De kerk als instituut is een heel verhaal en een grootse con-

Leon Goertz

structie in de loop der eeuwen opgetrokken. De dogma's zijn pijlers die kunnen stutten. Niet om waarheden te cementeren als bunkers die de leer moeten verdedigen, maar als lichtpunten die menselijke waarden laten oplichten en steeds weer in de schijnwerpers zetten. Karl Rahner heeft ooit gezegd: 'Dogma's zijn als lantaarnpalen die je in het donker even de weg wijzen om goed thuis te komen; alleen dronkaards klampen zich eraan vast!' Het is duidelijk dat die vastklampers zo geen stap verder komen en ooit met de verroeste paal in de goot terecht komen. Sinds Jezus zijn we echter mensen van *De Weg*, van *Beweging* en niet van fanatieke vastklamperei. In ons land is er juist door de brochure *Kerk & Ambt* van de dominicanen weer wat beweging en opluchting gekomen. Vanuit de loopgraven zijn we met open vizier weer eens terug in het vrije veld. Gelukkig meldt ook de *Mariënbuurgvereniging* zich weer uitdrukkelijk paraat. Samen met kopmensen als Erik Jurgens en Henk Baars komt er wellicht weer vaart in de tegenbeweging. In Duitsland is *Wir Sind Kirche* en in Oostenrijk het *Kirchenvolkbegehren* bezig om ondanks alle tegenwerking nog humaan pastoraat in de parochies gedaan te krijgen. Deze voortrekkers verdienen moedige meetrekkers. Dan kan de verzuurde atmosfeer van dreigementen en bangmakerij eindelijk optrekken en kunnen we weer opgelucht ademen. Daarom, hiërarchie, hou op om goede gelovige mensen verder op de korrel te nemen. Kom uit je schulp, verlaat de bunker van het gestolde gelijk en kom het open veld in om zittend in het gras met ons allen samen vrolijk en dankbaar een stuk brood te delen en een slok te drinken op onszelf, op de Goede Geest van Jezus die ooit op een wei in Galilea met velen samen op verhaal kwam. Deze ideologie lijkt me frisser dan de ideologie van de inkrimping waardoor - o horror- straks misschien ook het paleis aan de Maliebaan ontruimd moet worden om de afsluitende terugtrekking naar De Engelenburg te kunnen bekostigen.

Drs. Leon Goertz passionist is pastor in Renkum. leon.goertz@mariavanrenkum.nl

Efficiënt

A1 enkele tientallen jaren is 'efficiënt' een magisch toverwoord en alles bepalend voor beleid en kwaliteit. Het maakt niet uit wat er gebeurt, als het maar efficiënt gebeurt. Niets mag te veel tijd vergen, want tijd is geld.

Dit geldt inmiddels allang niet meer alleen voor het produceren van goederen, waarvoor het aanvankelijk bedoeld was. Het geldt ook voor onderwijs en gezondheidszorg. Hoewel in deze sectoren inspanningen en resultaten doorgaans veel moeilijker in harde cijfers zijn uit te drukken, moet ook hier efficiënt worden gewerkt.

Recentelijk zijn er zelfs commerciële bureaus opgericht om mensen kort en krachtig te genezen van psychische problemen en aandoeningen. De commerciële psycholoog wil winst maken met het behandelen van depressies, angst- en eetstoornissen. Hij werkt efficiënt, want hij graaft niet in je verleden. Het verleden kun je nu eenmaal niet veranderen, daar moet je gewoon mee leren leven. En dat moet je eigenlijk zo snel mogelijk doen. Patiënten krijgen voordat de behandeling begint te horen hoe lang hun therapie gaat duren en wanneer ze verondersteld worden genezen te zijn. Onvoorstelbaar. Je zit in een diepe crisis, het leven is volledig zinloos geworden. Maar je geneesheer spreekt nuchter met je af, dat dit over enkele weken verholpen is.

Mij verbaast eigenlijk het meest, dat in deze 'efficiënte' tijden de evolutietheorie veel meer aanhangers kent dan het eerste bijbelse scheppingsverhaal. Binnen de evolutietheorie wordt verondersteld dat het universum en het leven ontstaan zijn in een proces dat miljarden jaren heeft geduurd. Dat is een hele tijd en dus kostbaar! Binnen het bijbelse scheppingsverhaal wordt verteld hoe God de ruimte, de aarde en alle leven, inclusief de eerste mensen, schiep in slechts zes dagen tijd en vervolgens niet meer dan één dag nodig had om daarvan uit te rusten. Dat noem ik nog eens efficiënt!

Marcellus

Heb jij wel roeping?

In de MemoReeks verscheen onlangs *Heb jij wel roeping* van Theo van Amerongen, theoloog en catecheet. Weer zo'n boeiend verhaal uit het katholieke leven. Van Amerongen neemt je mee op zijn kleurige zoektocht naar de ware Jezus van Nazaret. In zijn seminarietijd rezen de vragen naar de waarachtigheid van zijn godsbeeld en de zin van het priesterschap torenhoog op. Zeven weken voor zijn wijding besloot hij alsnog af te haken. Wel rondde hij zijn studie theologie af en werd de eerste ongewijde pastor in de geschiedenis van de katholieke kerk. Een geëngageerde vorm van geloven bleef Van Amerongen bezig houden en hij raakt gaandeweg in de ban van de bevrijdingstheologie. Hij reisde door Latijns-Amerika en sloot hechte vriendschappen met pastores en leken die daar ter plaatse de kerk van Jezus van Nazaret een menselijk gezicht gaven en zich radicaal inzetten voor hun onderdrukte medegelovigen. Zijn jarenlange grondige studie van en inzet voor een eigentijdse catechese weet hij op heldere toon te verwoorden, waarbij de spanning van toen tussen openbaring en ervaring in de catechese-projecten voelbaar wordt. Met kritische vragen zoals *God in dienst van wie?* en een hoofdstuk als *De houdbaarheidsdatum van de kerk* spreekt Van Amerongen zijn oprechte zorg uit voor de toekomst van de katholieke kerk in ons land. Tegelijk appelleert hij aan onze verantwoordelijkheid voor een levende kerk in Jezus' geest. De auteur heeft met dit eerlijke levens- en geloofsverhaal zijn roeping zeker niet gemist.

Louis Nabbe

Theo van Amerongen *Heb jij wel roeping?* Terugblik van een theoloog. MemoReeks Valkhof Pers 2008; ISBN 978 90 5625 274 8; € 17,50.

Vrouwen met een missie

Dit boek gaat over de *Missiezusters van Onze Lieve Vrouw van Afrika*, de *Missiezusters Dienaressen van de H. Geest*, de *Medische Missiezusters* en de *Missiezusters Passionistinnen van de H. Gemma*. Na een beschrijving van hun ontstaansgeschiedenis, hun missionaire spiritualiteit en hun vroegere en huidige activiteiten wordt de vraag gesteld hoe deze 'vrouwen met een missie', nu zij in Nederland nauwelijks nog aanwas kennen, de toekomst zien. Beschouwen zij hun missie als voltooid of zien zij wegen om in Nederland een zinvolle bijdrage te blijven leveren aan de eenentwintigste-eeuwse multiculturele samenleving? Dit staat op de achterflap van *Vrouwen met een missie* geschreven door Vefie Poels mmv Anna Damas SSpS. De goed gekozen ondertitel *Vier congregaties in Ne-*

derland en de toekomst van hun missionair verleden zegt genoeg. Een boek als dit behoedt ons en de huidige kerk ervoor om het christendom te verengen tot liturgie ten koste van diaconie. 'Handen gevouwen' en 'handen uit de mouwen' gingen en gaan in het leven van deze zusters samen. Meer dan indrukwekkend wat zij allemaal gedaan hebben. Even indrukwekkend hoe ze omgaan met de dag van vandaag. '... als de missiecongregaties in Nederland een toekomst tegemoet gaan, zal die op een groot aantal punten anders zijn dan het verleden: kleinere kernen, vaak internationaal van samenstelling en wellicht meer in de vorm van een beweging dan van een instituut met strikte regels.' *Vrouwen met een missie* is alleszins het lezen waard en laat zich vlot lezen.

Peer Verhoeven

Vefie Poels mmv Anna Damas SSpS *Vrouwen met een missie. Vier congregaties in Nederland en de toekomst van hun missionair verleden.* Valkhof Pers 2008; ISBN 978 90 5625 271 7; € 17,00

De zusters van Julie Postel

De congregatie van de *Zusters van Julie Postel*, gesticht door Marie-Madeleine Postel (1756-1846) uit Barfleur in Normandië (Fr.), bestond in 2007 tweehonderd jaar, telt wereldwijd zevenhonderd leden en heeft vanaf 1886 een vestiging in Boxmeer. De Nederlandse gemeenschap telt honderd zusters. Van hen is de helft boven de tachtig en velen van dezen boven de negentig. Zuster Esther van Tijn schreef de geschiedenis van de *Arme Dochters van Barmhartigheid*, zoals de congregatie oorspronkelijk heette, en zette de biografische gegevens van de stichteres op een rijtje. De

ondertitel van haar boek is veelzeggend: *Tweehonderd jaar ontwikkeling van spiritualiteit. Van Arme Dochters van barmhartigheid tot Zusters van Julie Postel*. Esther van Tijn bedoelt haar boek allereerst voor haar medezusters met name ook om hen in de 'derde fase' van de congregatie - getekend door inkrimping, veroudering en wellicht opheffing - te begeleiden. Wat zij schrijft en de ontwikkelingen die zij haarscherp typeert zullen echter zeer veel mensen, ook buiten de kloostermuren, bekend voorkomen. Haar religieus idealisme en tegelijk nuchter realisme heeft de schrijfster gemeen met de vele religieuzen die met opgeheven hoofd en in gelovig vertrouwen bijna dag op dag een stukje heilig verleden moeten loslaten. Het boek vangt aan met een citaat van Václav Havel: *Hopen is zeker weten dat iets zinvol is, ongeacht de afloop*. Hoe - oud geworden en buiten het arbeidsproces geraakt - haar medezusters en zichzelf proberen trouw te blijven aan hun roeping en ideaal, is te lezen aan het slot van het hoofdstuk *Religieuze bewogenheid*. 'Er is meer aandacht voor de oorzaken van wantoestanden en we richten ons vaker op het verbeteren van structuren die onrecht en lijden veroorzaken. Berichten in de media hierover zijn onderwerp van gesprek. Het leed van mensen gaat ons ter harte, maar de wijze waarop wij iets kunnen doen om daarin verbetering te brengen, is nu anders. Het lijkt weinig: een luisterend oor, een bemoedigend woord, goedheid in eigen omgeving, belofte van gebed, waardering voor het goede waarvan we zelf mogen genieten. Maar wie weet hoe dat doorwerkt?' Een passage zoals deze raakt me zoals overigens heel veel meer - de terecht kritiek, de teleurstelling na Vaticanum II en de levenswijsheid - in dit boek van tweehonderd pagina's dat ik graag een ruime verspreiding gun. Bij het lezen ervan moest ik regelmatig denken aan Dietrich Bonhoeffer, die in 1944 vanuit de gevangenis schreef: 'Ons christen zijn zal slechts gaan bestaan uit bidden en onder de mensen goed doen. Alle denken, praten en organiseren van christenen wordt herboren uit bidden en doen ... De kerk is nu nog in een smeltkroes en al wat je doet om haar weer te maken tot een machtige organisatie, vertraagt haar verandering en zuivering. De dag komt, waarop mensen geroepen worden ... Tot die tijd blijft de zaak der christenen verborgen-zijn en stil. Maar er zullen mensen zijn die bidden, het goede doen en wachten op het uur van God.'

Peer Verhoeven

Zuster Esther van Tijn *Van boeiende banden tot bindend verbond*. Uitgave van de Zusters van Julie Postel, 2007. Veerstraat 49, 5831 JM Boxmeer; (0485) 57 15 41.

In Franciscus' voetsporen

Zondagmiddag 21 september leiden twee bijzondere wandelingen ons door Landpark Assisië (Hooghoutseweg 3, 5074 NA Biezenmortel/Udenhout). Onderweg komen we op verschillende manieren Franciscus tegen. De dag begint om 12.00 uur met de viering *Vriendelijk ontvangen*. Om 13.00 uur koffie en thee (lunch zelf meebrengen) in de Wasserij waar ook gelegenheid is om voor de wandelingen in te schrijven. Er is keuze uit 'de Biezenmortelroute' van 10 km. of 'de Leemkuilenroute' van 5 km. De wandelingen zijn rolstoeltoegankelijk. Onderweg bijzondere verhalen van en over Franciscus. Als afsluiting een kampvuur met troubadour bij d'n Herd. Rond 17.00 uur een afsluitende soepmaaltijd. Iedereen is welkom. Een middag voor jong en oud! Kosten € 5,-.

Aanmelden graag vooraf via (0416) 67 30 12; secretariaatkantoor@prismanet.nl of via de Franciscaanse Beweging (073) 613 13 40; info franciscaansebeweging.nl www.franciscaansebeweging.nl

Geloven dat het kan

Zaterdag 18 oktober houdt de Mariënborg Vereniging een symposium onder het motto *Geloven dat het kan*. De Mariënborg Vereniging wil in het algemeen en specifiek met dit symposium de vrijwilligers in het katholieke kerkwerk ondersteunen. Het heeft er alle schijn van dat de Mariënborg Vereniging zich aan het hernemen is als een vereniging van mensen die de kerk een goed hart toedragen, daarom allerlei ontwikkelingen kritisch volgen, zich openlijk solidair opstellen met goedwillende veldwerkers en vrijwilligers die de kerk als beweging dragen bemoedigen. Dezerdagen verscheen ook de brochure *Afscheid van het Concilie?* geschreven door dr. André Lascaris o.p. Het is een - niet de eerste - uitgave van de Mariënborg Vereniging. 'Het is zaak zich in en door het voeren van oppositie niet afhankelijk te maken van de kerkelijke leiding, maar positief en in vrijheid Jezus achterna te gaan' schrijft Lascaris tegen het einde van zijn wel kritische maar tegelijk heel wijze 'Pinksterboodschap 2008'. De brochure is goed te lezen en heeft een rijke inhoud.

Informatie Symposium MV
en Brochure (013) 504 12 54

Gewoon ... theologie

In september begint de cursus *Gewoon ... Theologie*, twintig avonden kennis maken met boeiende onderwerpen: Oude en Nieuwe Testament, De wereld waarin

de bijbel ontstond, Wereldgodsdiensten, Introductie in de ethiek. Deze cursus is bestemd voor ieder met belangstelling voor geloof en zingeving. Vooropleiding of lidmaatschap van een kerk zijn geen toelatingsvoorwaarden. De cursus begint 24 september; 20 september introductie en kennismaken. Tijd: woensdagavonden van 19.30 tot 22.00 uur. Plaats: Wederkomstkerk, Rijnstraat 20, 's-Hertogenbosch. De cursus is een initiatief van de Protestantse kerken in de regio 's-Hertogenbosch. Informatie in de cursusbrochure.

(073) 613 97 40; pkg-sbosch@hetnet.nl

Presentatie Studentenpastoraat

Vrijdag 12 september werd in de Grote Kerk het *Oecumenisch Studentenpastoraat 's-Hertogenbosch* gepresenteerd. Er is nu eindelijk een goede basis om dit werk te starten. In de persoon van Marcel van der Maeden is een studentenpastor aangetrokken die dit werk gaat coördineren. 'Zo hopen wij pastoraal present te kunnen zijn onder de 800 mbo- en hbo-studenten van 's-Hertogenbosch.' Aangezien de landelijke kerken geen geld meer beschikbaar stellen voor nieuwe studentenpastores, zijn het studentenpastoraat afhankelijk van fondsen die ons steunen. 'Wij zijn dan ook de Stichting *Gereformeerd Frans van Udenhuis* en het *Haëlla-fonds* zeer dankbaar voor de aangeboden steun.'

Informatie: Studentenpastoraat 's-Hertogenbosch of 06 1 833 38 70.

Jongeren & Missie

De Wereld aan je voeten daagt je uit om mee te strijden voor een rechtvaardige wereld. Hoe wil jij je inzetten voor een rechtvaardige wereld? Deze vraag krijg je voorgelegd tijdens een evenement zondag 28 september in het World Dance Centre, Pieter de Hoochweg 125 Rotterdam van 12.00 tot 17.30 uur.

Informatie en aanmelden:
www.dewereldaanjevoeten.nl

Ontmoeten

Zaterdag 11 oktober 2008 organiseert 'n HERBERG' - zomaar een dak voor mensen onderweg en voortgekomen uit samenwerkingsverbanden van de Acht Mei Beweging en de Mariënborgvereniging - weer een ontmoetingsdag in 't Nije Huys, Burgemeester Falkenaweg 14 Heerenveen. Naast liturgische opening en slotviering zal op die dag vooral aandacht besteed worden aan *Kerk & Ambt*. José Höhne-

Sparborth uit Utrecht zal rond dit thema inleidingen verzorgen over de achtergronden van deze inmiddels bekende nota van de dominicanen en de bijbelse fundering van de opvattingen waarvan *Kerk & Ambt* getuigt. Er is ruimschoots gelegenheid om elkaar te ontmoeten en van gedachten te wisselen. Aanvang 9.30 u. en einde om ongeveer 16.00 uur. Iedere belangstellende is van harte welkom.

R. van Westerlaak, Britsenburg 123,
8925 CS Leeuwarden; (058) 266 39 37

Ferdinand Bol *Offer van Gideon* Olieverf op doek
1640 (83 x 71 cm)

Allemaal Engelen

Van 4 oktober tot en met 25 januari 2009 staat het museum Catharijneconvent in het teken van *Allemaal Engelen!* Veel mensen laten zich door engelen inspireren, vanaf de vroege oudheid tot en met het heden. Het museum biedt in deze grote tentoonstelling een fantastisch beeld van het fenomeen engelen. Engelenbevaarders, hemelse boodschappers, beschermengelen, hedendaagse engelen komen aan bod. Engelen in schilderkunst, publieke uitingen, reclame en filmkunst. *Allemaal Engelen* vertelt het verhaal van de engel door de eeuwen en religies heen tot op de dag van vandaag. De hedendaagse engelenbeleving krijgt de volle aandacht met verwijzing naar vroegere tradities. Bij de tentoonstelling komt een uitgebreid activiteitenprogramma met engelenlezingen, workshops en meer. Rondleidingen zijn vanaf nu al te reserveren via rondleidingen@catharijneconvent.nl Ook de museumshop zal geheel in het teken van engelen staan.

Rosemarie Boone,
r.boone@catharijneconvent.nl

Met frisse moed

Nel Beex

De parochiebladen spelen in op het nieuwe begin na de vakantie en laten zien dat het leven in vele parochies weer opbloeit.

De redactie van **Op de Hoogte Boskapel Nijmegen** wenst iedereen toe om na de vakantie weer met frisse moed aan de slag te gaan. *'Op de Hoogte wordt bij de activiteiten van de Boskapel - Vieren, Leren en Dienen - ondergebracht in de categorie Leren. U krijgt in dit nummer enigszins zware, maar daarom niet minder lezenswaardige kost voorgeschoteld bijvoorbeeld over Augustinus en Kierkegaard, hun overeenkomsten en verschillen in denken...'* Inderdaad niet gemakkelijk; wel lezenswaardig!

Jos Delsman van **Emmausparochie Den Bosch** begint ook met frisse moed aan een nieuw werkjaar. Hij schrijft in **Gaandeweg**. *'Bij de voorbereiding op het komend werkjaar zijn we weer op zoek gegaan naar een motto. Dat bekt altijd wel aardig en het houdt het hele jaar door je vizier gericht op het doel dat je nastreeft. Dat lijkt allemaal makkelijker dan het is.'* Dan volgt er een eerlijke evaluatie, waaruit blijkt, dat niet alle doelstellingen gehaald zijn. *'Conclusie: er moet nog heel wat werk verzet worden willen we bereiken wat we nastreven: solidair zijn met hen die ons nodig hebben, vol respect voor hun eigen wijze van zijn en leven en samen bouwen aan een betere wereldherberg.'* Veel succes!

In **Parochieblad H. Antonius van Padua Winssen** hoopt pastor Bertus Visschedijk er ook op dat iedereen dankzij de vakantie weer genoeg krachten heeft opgedaan om in de praktijk waar te maken wat men kan lezen in de doopkapel: 'wij vieren ons leven en geloof'. *'De maand september is begonnen ... Elk weekend heeft wel iets wat met leven en geloof te maken heeft. Geloven in een mooi buurtleven. De Molenfeesten zijn er: ontspanning in ons leven. Dan het feest van de kruisverheffing: in ons leven en in ons geloof is het kruis niet weg te denken. In de Vredesweek besteden we aandacht aan vrede. We dromen van en geloven in vrede, want we willen leven in vrede.'*

Heel veel frisse moed voor nu en later hebben ook de jonge mensen nodig, die in augustus in Gemert in het kasteel verbleven zoals te lezen in **Parochie-info van de Parochie de 3-Eenheid Gemert-De Mortel**. *'Ze studeren ergens in Europa. Dan na deze bezinningsmaand in Gemert leggen ze in september hun geloften af en worden definitief lid van de Congregatie van de H. Geest. In het komende jaar worden ze priester gewijd en vervolgens uitgezonden... 8 kandidaten afkomstig uit Kaap-*

verdië, Congo, Brazzaville, Democratische Republiek Congo, Kenia, Kameroen, Ghana, Senegal en Haïti. De begeleiders hebben een Poolse, Ierse en Nederlandse achtergrond....'

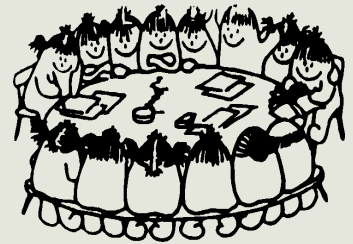
Niet alleen in **Parochieblad van O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand Milsbeek**, maar ook op www.parochemolenhoek.nl krijgt u informatie over **Molenhoek**. *'...over de voltooide restauratie van Molenhoek, de nieuwe kruisweg, de nieuwe doopvont en het nieuwe, voor deze kerk vervaardigde beeld van de H. Pater Karel Houben.'* Over moed gesproken!

Parochie St. Lambertus Engelen is met **Lambertusnieuws** digitaal gegaan. Een moedige start voor een 75-jarige. *'Op 25 oktober 2008 is het vijfenzeventig jaar geleden, dat de huidige Sint Lambertuskerk door mgr. Diepen bisschop van 's-Hertogenbosch werd ingewijd... Op 26 oktober herdenken we deze wijding tijdens een speciale viering ... Woensdag 12 november is er een gezellige middag voor alle parochianen van 75 jaar en ouder in de pastorie.'* Proficiat en op naar de 80.

Hoeveel moed is er nodig om aan te geven, dat je ergens mee gaat ophouden? Na twaalf jaar **Kerk-Courant, informatieblad dekenaat Eindhoven** houdt het blad op te bestaan. *'Tussentijdse evaluaties hebben steeds aangetoond, dat parochies Kerk-Courant waarderen om de kwaliteit van de artikelen en om het informatieve karakter van het blad. Anderzijds is het een probleem dat het lezersbereik heel beperkt is. De oplage is niet groot en de verspreiding vindt voornamelijk plaats vanuit de kerken...Conclusie: De website van het dekenaat wordt uitgebouwd en geeft actueel courant nieuws uit kerkelijk Eindhoven. Via een advertentie in Groot Eindhoven wordt enkele malen per jaar informatie verschaft. Men kan denken aan kerkelijke hoogtijdagen en Allerzielen.'*

De Kerkdrielse Bode Parochie St. Martinus heeft een kleurrijk uiterlijk gekregen; dankzij een nieuw redactielid met grafische achtergrond. Ze wilde weer wat anders om handen hebben na geruime tijd vrijwilliger geweest te zijn voor de stichting 'Lieve Engelen'. *'De aanleiding om hiervoor vrijwilliger te worden was een trieste; namelijk het verlies van een kind. Onze zoon Mike kwam na een perfecte zwangerschap van 42 weken levenloos ter wereld.'* Nu dus redactielid! Dat schilderen voor haar een uitlaatklep is en symboliek daarbij op de voorgrond staat, maakt de cover meteen meer dan duidelijk. Moedig!

HH. Petrus en Paulus Tilburg is ook digi-

Uw parochieblad

taal verschenen. *'Omdat het tweeduizend jaar geleden is, dat Paulus werd geboren ergens tussen 7 en 10 na Christus, wordt er van 28 juni 2008 tot 29 juni 2009 een Paulusjaar gehouden. Op initiatief van onze parochie zal icoonschilder Geert Hüsstege voor onze kerk een icoon schilderen, die het levensjaar in zijn geheel vertelt. Zo'n icoon wordt een 'vita' genoemd. Deze vita bestaat uit vijftien iconen. De icoonschilder begint met een icoon van de roeping van Paulus, daarna volgen verspreid over het hele jaar volgende fases uit het leven van Paulus Op gezette tijden wordt tijdens een speciale viering een onderdeel gewijd om toegevoegd te worden aan het geheel: op 28 juni de eerste twee en 13 september de volgende twee.'* Een mooi en moedig initiatief. Op 9, 23 okt., 6, 20 nov. is er een leerhuis over Paulus. In de loop van dit werkjaar volgen nog meer Paulus-activiteiten. Zie hiervoor: www.parochie-petrusenpaulus.nl

Nog een prachtig voorbeeld van moed is de zesde editie van **Kunst in 't Hart** die zondag 28 september om 14.00 uur in Oss van start gaat. In **De Vlaspit**, parochienieuws H. Hartkerk Oss is erover te lezen.

'Mens, wie ben je? is het thema van 2008. In november 2007 werden vierenvijftig beeldende kunstenaars en veertien dichters uitgedaagd om het thema op enigerlei wijze in een twee- of driedimensionaal kunstwerk te verbeelden, respectievelijk in drie gedichten te verwoorden. ... Op 27 juni kwamen ze bij elkaar om ervaringen uit te wisselen en elkaar te ontmoeten. Enkelen van hen lieten allen delen in hun zoekproces, hun gevecht met zichzelf om het thema op een integere en authentieke wijze vorm te geven. Er was veel herkenning. Niet zo vreemd eigenlijk. Stel jezelf eens de vraag: Mens, wie ben je? Waar begin je dan?'

Loop de H. Hart kerk eens binnen. Veel kans, dat je geraakt wordt en zelf met de vraag verder gaat.

Voor een glimlach

Peter Wouters

De Clinicclowns zetten zich in voor zieke kinderen en zijn inmiddels 'bekende Nederlanders'. Minder bekend zijn nog de miMakkus clowns. Peter Wouters sprak over deze laatste 'levenverlichters' met Trudy Schambergen.

Op de psychogeriatrische afdeling van het zorgcentrum wordt op de deur van de huiskamer geklopt. Een clown komt rustig binnen. Geen drukke grappenmaker, geen gekke capriolen om mensen aan het lachen te maken. Zij speelt geen rol maar is clown, helemaal en authentiek. Dit kun je zien. Zij neemt de ruimte, de sfeer en de aanwezige mensen rustig in zich op. Aan de tafel en langs de muur van de kamer zitten enkele ernstig demente bewoners. Allemaal in zichzelf gekeerd, verzonken in eigen diepe vergetenheid. Samen en toch geïsoleerd.

Contact

De clown kijkt naar Sjaak. Zijn lege ogen kijken naar beneden. Zijn vingertoppen spelen het plukkend en wrijvend spel van elke dag. Zo nu en dan klinkt een kuchje tussen wat hummend geluid en diep in zichzelf verzonken beweegt zijn bovenlichaam nauwelijks zichtbaar. De clown gaat naast Sjaak zitten. Zij dringt zich niet op maar biedt zich aan, wil de ruimte en de eigenheid van Sjaak respecteren. Zij doet niet kinderachtig, is niet bedreigend, maar haar hele lichaamshouding en gezichtsuitdrukking zijn een poging om Sjaak te verlokken tot contact. De clown stemt haar ademhaling af op die van hem, laat even later haar vingers hetzelfde spel spelen, beantwoordt zijn kuchjes en humt met hem mee op zijn ritme. Daarbij probeert zij voorzichtig de bewegingen en geluiden wat groter te maken. Sjaak reageert. Zijn bewegingen en hummen stoppen even. Hij kijkt opzij en gaat vervolgens weer in zijn eigen ritme verder. Weer kijkt hij op, maar nu meer gericht. Hij ziet het aanstekelijk stralende gezicht van een lieve clown. Zijn blik blijft aan haar gezicht hangen en - o zo langzaam - komt ook op zijn gezicht een glimlach. En dit is heel lang geleden

Arno Huibers

Nederland kent momenteel meer dan 220.000 mensen die lijden aan een ernstige vorm van dementie. Arno Huibers, die ook aan de basis stond van de Clinicclowns, heeft vanaf 1999 gewerkt aan een nieuwe vorm van belevingsgerichte zorg voor ernstig dementerenden. Toen de arts van verpleeghuis *De Passaat* in Eindhoven Arno in deze opbouwfase aan het werk zag, werd hij diep geraakt door de bijzondere dingen die Arno bij deze diep demente mensen liet gebeuren. In 2002 heeft hij de *Stichting miMakkus* opgericht. Door een bijzondere manier van clownerie weet

de miMakkus clown vreugde en rust te brengen binnen de psychogeriatrische afdeling van een zorginstelling.

Uit eigen midden

De toekomstige miMakkus clown volgt een pittige opleiding van vierenveertig dagdelen met observatie- en stagemomenten, totaal ongeveer tien maanden. Trudy Schambergen, hoofd opleiding en zelf dramadocent, vertelt dat er momenteel tweenzestig gecertificeerde clowns dit werk doen. Omdat het bijna onmogelijk bleek de nodige donateurs te werven, is de praktijk gegroeid om mensen uit deze zorgsector zelf - bijvoorbeeld activiteitenbegeleiders betaald door hun eigen verpleeghuis - de opleiding te laten volgen. Deze faciliteiten verstrekt bijvoorbeeld zorginstelling *De Watersteeg* in Uden.

Hoge eisen

Er worden hoge eisen gesteld aan de clown. Hij verzint niet een bepaald programma, want hij is zelf het programma. Hij maakt zichzelf helemaal 'leeg' om aldus totaal te kunnen openstaan voor de mens naast of tegenover hem. Dit vergt van de clown kwetsbaarheid, zelfkennis, authenticiteit, ontvankelijkheid. Met gepaard kan hij de diep demente mens nauwelijks bereiken. Het komt aan op contact maken via lichaamstaal en mimiek. Je ogen, je blik, je handen, meebewegen, meeademen, naast iemand gaan zitten en kijken, aanraken als dat niet bedreigend is. Onbevooroordeeld aanvoelen waar

de diep demente mens op dat moment is. Het stille spel van een handpoppetje, een muziekdoozje, het neuriën van een bekende melodie zijn hulpmiddelen. En een eindeloos geduld ...

'Ik begrijp er niks van'

Wanneer de mens tegenover de clown - misschien voor de eerste keer die dag - even een glimlach toont, een groet beantwoordt, mee gaat neuriën en er plezier in krijgt of het handpoppetje begint te aaien is alle inspanning beloond. Om daarna weer stil weg te zakken in zichzelf. Menige directie ziet inmiddels de extra dimensie die een miMakkus clown toevoegt aan deze zorgsector. Ook het dagelijks personeel zegt veel te leren van de manier waarop de miMakkus clown ernstig dementerenden benadert. Familieleden van dementerende ouders zijn soms verbaasd hoe zij níét, maar de miMakkus clown wél contact krijgt met vader of moeder. Zoals de miMakkus clown die naast een diep demente moeder ging zitten, die alleen nog maar in haar eigen onverstaanbare brabbeltaal de ganse dag hele verhalen vertelde. De miMakkus clown luisterde geduldig en secuur naar haar klanken en intonatie. Even later begon hij op dezelfde toon, met dezelfde klanken mee te praten. Alsof hij haar verstond. Het leek een gesprek te worden, totdat de vrouw hem vragend aankweek en ineens duidelijk verstaanbaar opmerkte: 'Ik begrijp er helemaal niks van'. Zo'n alledaagse zin had zij al lange tijd niet meer uitgesproken.

Informatie: Stichting miMakkus
postbus 6483, 5600 HL Eindhoven
www.mimakkus.nl

(© Foto: Peter Wouters)

"Aanhaling- Steken"

Met dank aan Cor Peters

* 'Dogma's zijn als lan-
taarnpalen die je in het
donker even de weg wijzen
om goed thuis te komen;
alleen dronkaards klampen
zich eraan vast!'

Karl Rahner

* 'Je moet de wolken van
morgen niet voor de zon
van vandaag hangen.'

In een wachtkamer gelezen

* 'Een eik volgroeit door
weer en wind; een mens
door tegenslagen die hij
overwint.'

Heilige Eik Oirschot

* 'Munne vriend is zo pin-
nig ... Als ie 's zondags op
de tv naar de Mis kijkt
zet ie de tv af als de col-
lecte begint.'

Cees Remmers

* 'Geluk is de kunst een
boek te maken van de
bloemen waar je bij kunt.'

Cor Peters in Veldboek

* 'De meeste mensen lopen
in en uit je leven. Alleen
vrienden laten voetstappen
achter in je hart.'

Cor Peters in Veldboek

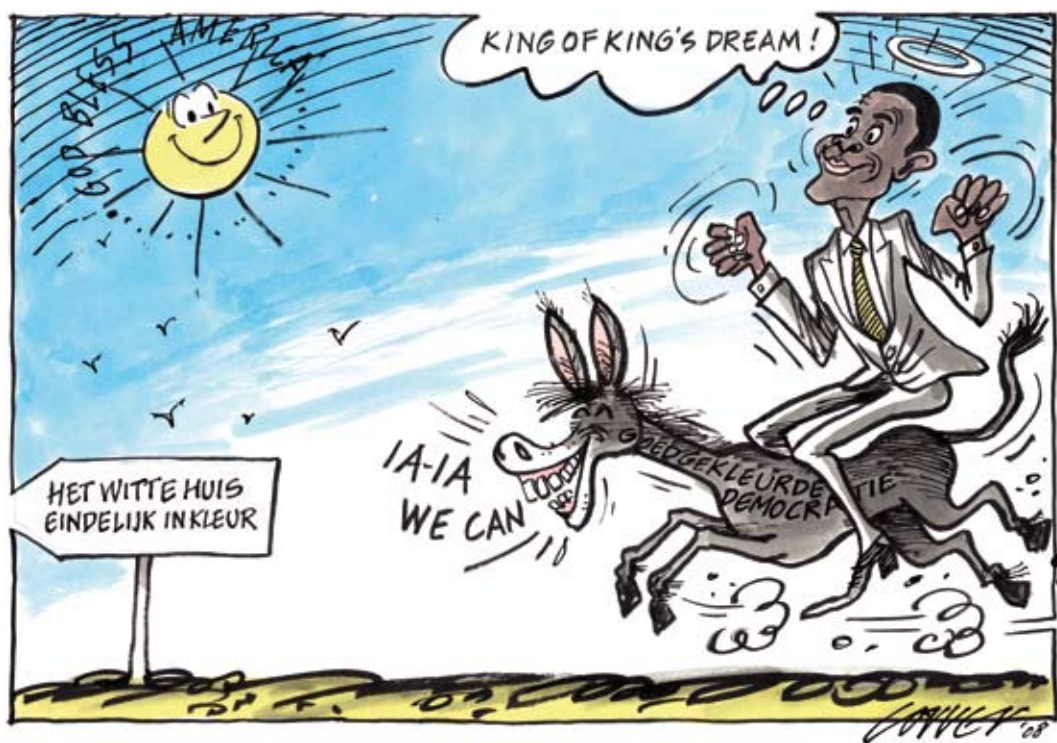
* 'Nooit onderhandelen uit
vrees. Nooit bevreesd om
te onderhandelen.'

J.F. Kennedy 1961

* 'Iedereen kent Franciscus
van Assisi nog; niemand
de bisschop met wie hij
overhoop lag.'

Paul Beghein s.j.

* Na een viering van mgr.
Bluyssen met zo'n vierhon-
derd pastoors, kapelaans
en pastoraal werkenden -
juni 1975 - merkte iemand
op: 'Wat werd er gezongen!
Waarop Sjef Martin, filo-
soof en toenmalig deken
van Nijmegen opmerkte:
'Geen wonder met vierhon-
derd solisten in de kerk'.
*Onthouden door Cees Rem-
mers.*

O.L.V. ter Hoge Nood

Toon van Beek

'Vergeet niet een Weesgegroet-
je te bidden of je zonden te
overdenken', roept Esther de
Clerk mij na. De vijfendertig-
jarige Oisterwijkse is de doch-
ter van een bevriend echt-
paar. Ik moet ontielig naar
de wc als ik bij haar gezin -
man, twee kinderen - op be-
zoek ben. Wie voor de eerste
keer naar het toilet gaan in dit
rijtjeshuis, krijgen van Esther
de intrigerende opdracht een
weesgegroetje te bidden of
hun zonden te overdenken.

Eenmaal in de wc begrijp je
direct de achtergrond: het
kleinste kamertje - höske -
staat van boven tot onder vol
met meer dan honderd afbeel-
dingen van Maria. Er brandt
een kaarsje. Esther de Clerk
begon met het aanleggen
van de verzameling op deze
merkwaardige plek toen ze
een Maria-schilderij van haar
oma kreeg en in haar woning
daar nergens een fatsoenlijke
plaats voor had. Dan maar in
de wc, dacht ze. Door toedoen
van haar oma en haar moe-
der werd Esther een oprecht

vereerder van Maria. De ver-
zameling Maria's op het toilet
heeft dan ook totaal niets bes-
pottelijks. Integendeel. Haar
collectie inspireert veel men-
sen een beeldje of afbeelding
ter beschikking te stellen.
Op het toilet kom ik niet toe
aan het overdenken van mijn
zonden, maar weet me wel
op een uitzonderlijke manier
getuige van de tegenwoordig-
heid van Maria in de heden-
daagse samenleving. In te-
genstelling tot in mijn jeugd

worden heiligenbeelden niet
meer kapot gegooid om met
het 'krijt' hinkelhokken te te-
kenen. Ze worden geschonken
aan een jonge mens die er
serieuze belangstelling voor
heeft. Dat besef stemt met ge-
lukkig over de toekomst.
Als ik de trappist klaterend
heb afgegoten, bid ik een
Weesgegroetje tot O.L.V. ter
Hoge Nood. 'Dat ik 'm nog
lang mag lusten', vraag ik
Haar en ik trek de wc-deur
achter me dicht.

